

GENERALINIO ADVOKATO
PHILIPPE LÉGER IŠVADA,
pateikta 2004 m. gruodžio 14 d.¹

Turinys

I —	Teisinis pagrindas	I - 1389
A —	Briuselio konvencija	I - 1389
B —	<i>Forum non conveniens</i> teorija pagal Anglijos teisę	I - 1392
C —	<i>Forum non conveniens</i> teorijos vaidmuo Jungtinėje Karalystėje įsigaliojus Briuselio konvencijai	I - 1394
II —	Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės ir procesas.	I - 1397
III —	Prejudicinių klausimų turinys ir esmė	I - 1400
IV —	Vertinimas	I - 1404
A —	Dėl Briuselio konvencijos 2 straipsnio taikymo srities teritorijos arba asmenų atžvilgiu	I - 1404
1)	Jenard pranešimas ir jo sukeltas didelis ginčas	I - 1405
2)	Konvencijos 2 straipsnio formuluotė	I - 1409
3)	Bendra konvencijos struktūra	I - 1412
4)	Konvencijos tikslai	I - 1419
5)	Numanomos konvencijos 2 straipsnio taikymo kliūtys tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe susijusiems teisiniams santykiams	I - 1423
a)	Tariamoms iš tarptautinės teisės išplaukiančios kliūtys	I - 1423
b)	Tariamoms iš Bendrijos teisės išplaukiančios kliūtys	I - 1425

1 — Originalo kalba: prancūzų.

B — Dėl <i>forum non conveniens</i> teorijos suderinamumo su Briuselio konvencija	I - 1431
1) Konvencijos rengėjų valia	I - 1432
2) Konvencijos 2 straipsnio pirmosios pastraipos formuluotė	I - 1434
3) Bendra konvencijos struktūra	I - 1435
4) Konvencijos tikslai ir veiksmingas poveikis	I - 1440
V — Išvada	I - 1444

1. Ar 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo² draudžia, kad Susitariančiosios Valstybės teismas, kuriame pareikštas ieškinys šios valstybės teritorijoje nuolat gyvenančiam asmeniui, ir kuris dėl to turi jurisdikciją nagrinėti tokį ieškinį pagal šios konvencijos 2 straipsnį, taikydamas vidaus teisę savo nuožiūra atsisakyti vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra tinkamesnis nagrinėti šią bylą?

2. Toks iš esmės yra *Court of Appeal* (Jungtinė Karalystė) šioje byloje pateiktas

klausimas. Šis klausimas nėra naujas, nes prieš dešimtmetį aukščiausias nacionalinis teismas *House of Lords* jau buvo pateikęs panašų klausimą. Tačiau Teisingumo Teismas neturėjo progos išsakyti nuomonės šiuo klausimu, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galiausiai atsiėmė savo prejudicinį klausimą po to, kai šalys taikiai išsprendė savo ginčą³.

3. Kaip ir ankstesnė byla, ši suteikia Teisingumo Teismui progą panagrinėti vadinamosios *forum non conveniens* teorijos suderinamumą su Briuselio konvencija. Pagal šią gerai *common law* šalyse žinomą teoriją vienos valstybės teismas turi teisę atsisakyti vykdyti įstatymu jam suteiktą jurisdikciją, jeigu mano, kad kitos valstybės teismas yra tinkamesnis nagrinėti šią bylą.

2 — OL L 299, 1972, p. 32. Pakeista 1978 m. spalio 9 d. Konvencija dėl Danijos Karalystės, Airijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prisijungimo (OL L 304, p. 1, ir — pakeistas tekstas — p. 77), 1982 m. spalio 25 d. Konvencija dėl Graikijos Respublikos prisijungimo (OL L 388, p. 1), 1989 m. gegužės 26 d. Konvencija dėl Ispanijos Karalystės ir Portugalijos Respublikos prisijungimo (OL L 285, p. 1) ir 1996 m. lapkričio 29 d. Konvencija dėl Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės prisijungimo (OL C 15, 1997, p. 1, toliau — Briuselio konvencija arba konvencija). Konsoliduota šios konvencijos pakeistos keturiomis konvencijomis dėl prisijungimo, versija paskelbta OL C 27, 1998, p. 1.

3 — Kalbama apie bylą *Ladenimor* (C-314/92) (1994 m. vasario 21 d. Nutartis dėl bylos išbraukimo iš registro). Kadangi ši byla dažnai cituojama kaip *Harrods*, aš ją nurodysiu tokiu pavadinimu.

4. Šioje byloje, kaip ir ankstesnėje byloje, *forum non conveniens* teorijos suderinamumo su Briuselio konvencija klausimas susijęs tik su santykiais tarp Susitariančiosios Valstybės teismo ir valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismo, o ne santykiais tarp kelių Susitariančiųjų Valstybių teismų. Taigi šiuo klausimu siekiama nustatyti Briuselio konvencijos taikymo sritį teritorijos ar asmenų atžvilgiu. Nors šioje byloje probleminiai klausimai yra kitokio pobūdžio, jie gali būti palyginami su šiuo metu vykstančia nuomonės pateikimo procedūra, susijusia su būsima peržiūrėta Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo⁴.

bendrai vadinamą *anti-suit injunctions*. Šis mechanizmas leidžia nacionaliniam teismui priimti nurodymą, pagal kurį jame nagrinėjamos bylos šaliai draudžiama pareikšti ieškinį kitos valstybės teisme, jei paaiškėja, kad ši šalis veikia nesąžiningai, siekdama užkirsti kelią jau pradėtam procesui. *House of Lords* pateikė Teisingumo Teismui klausimą dėl tokios priemonės suderinamumo su Briuselio konvencija, kai ši priemonė taikoma santykiuose tarp kelių Susitariančiųjų Valstybių teismų. Sprendime *Turner*⁵ Teisingumo Teismas atsakė neigiamai.

5. Be to, įdomu priminti, kad Teisingumo Teismas neseniai nagrinėjo kitą mechanizmą, gerai žinomą *common law* šalyse,

6. Šis sprendimas vertas dėmesio, nepaisant to, kad *anti-suit injunctions* ir *forum non conveniens* mechanizmų dalykas bei įgyvendinimo sąlygos labai skiriasi, ir kad, skirtingai ne šioje byloje, byloje *Turner* nebuvo pateikta jokių klausimų dėl Briuselio konvencijos taikymo srities teritorijos ir asmenų atžvilgiu. Iš tikrųjų, kaip pažymėjo generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer savo išvadoje byloje *Turner*, abi šios priemonės numato „tam tikrą ieškinio pareiškimo konkrečiame teisme tinkamo pobūdžio vertinimą“⁶.

4 — Nuomonė 1/03. 1988 m. rugsėjo 16 d. Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, kuri yra „lygiagreti“ Briuselio konvencijai, nes jos turinys beveik identiškas Briuselio konvencijos turiniui. Lugano konvencija taikoma visoms Bendrijos valstybėms narėms (Briuselio konvencijos šalims) bei Islandijai, Norvegijos Karalystei, Šveicarijai ir Lenkijai. Norima peržiūrėti šią konvenciją siekiant suvienodinti jos turinį su 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, p. 1), kuris, kaip matysime vėliau, neseniai pakeitė Briuselio konvenciją. Prašymu pareikšti nuomonę, dėl kurio kreiptasi į Teisingumo Teismą, siekiama sužinoti, ar peržiūrėtos konvencijos projekto patvirtinimas yra išimtinė Bendrijos kompetencija arba kompetencija, padalyta tarp Bendrijos ir valstybių narių. Šiuo klausimu konkrečiai siekiama nustatyti, kuria dalimi konvencijos projekto taikymo sritis teritorijos ar asmenų atžvilgiu apima minėto reglamento taikymo sritį. Šis klausimas yra susijęs su klausimu dėl Briuselio konvencijos taikymo srities teritorijos ar asmenų atžvilgiu, nes šią konvenciją pakeitęs reglamentas pakartoja daugybę jos nuostatų.

5 — 2004 m. balandžio 27 d. Sprendimas (C-159/02, Rink. p. I-3565).

6 — Žr. 35 punktą.

I — Tiesinis pagrindas

gali būti pripažintas ir įvykdytas kitoje Susitariančiojoje Valstybėje, priėmimo procedūros etapu.

A — Briuselio konvencija

7. Priimtos remiantis Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties 220 straipsniu (vėliau — EB 220 straipsnis, po pakeitimo — EB 293 straipsnis)⁷ Briuselio konvencijos preambulėje numatyta, kad ja siekiama „Bendrijoje stiprinti joje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą“.

8. Jos vienintelėje konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad šiam tikslui būtina apibrėžti savo teismų tarptautinę jurisdikciją, palengvinti pripažinimą ir nustatyti operatyvią teismo sprendimų, autentiškų dokumentų ir teismo patvirtintų susitarimų vykdymo užtikrinimo procedūrą⁸.

9. Be to, Briuselio konvencija yra vadinamoji „dviguba“ konvencija, nes ji apima ne tik pripažinimo ir vykdymo taisykles, bet ir kilmės Susitariančiojoje Valstybėje egzistuojančias tiesioginės jurisdikcijos taisykles, pradedamas taikyti teismo sprendimo, kuris

10. Tiesioginės jurisdikcijos taisyklės taikomos, jei byla susisijusi su vienos ar kitos Susitariančiosios Valstybės teritorija. Šis ryšys dažniausia atsiranda dėl *atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos*, tam tikrais atvejais dėl *bylos dalyko* arba dėl *šalių valios*.

11. *Atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta* yra bendros jurisdikcijos taisyklės pagrindas. Iš tikrųjų Briuselio konvencijos 2 straipsnio pirmojoje pastraipoje nustatyta, kad „atsižvelgiant į šios konvencijos nuostatas, Susitariančiojoje Valstybėje nuolatinę gyvenamąją vietą turintiems asmenims, kad ir kokia būtų jų pilietybė, byla keliama tos valstybės teismuose“. Taigi, jei atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Susitariančiojoje Valstybėje, iš esmės jurisdikciją turi šios valstybės teismai.

12. Konvencijos 3 straipsnis patikslina šios bendros taisyklės turinį. Pirma, jo pirmoji pastraipa numato, kad „Susitariančiojoje Valstybėje nuolatinę gyvenamąją vietą turintiems asmenims byla gali būti keliama kitos Susitariančiosios Valstybės teismuose tik pagal taisykles, išdėstytas šios antraštinės dalies 2–6 skirsniuose“. Antra, remiantis šia

7 — Šis straipsnis numato, jog „prireikęs valstybės narės veda tarpusavio derybas, kad savo nacionaliniams subjektams užtikrintų <...> formalumų, reguliuojančių abipusį teismo <...> sprendimų pripažinimą ir vykdymą, supaprastinamą <...>“.

logika minėto straipsnio antroji pastraipa draudžia ieškovui tokių asmenų atžvilgiu remtis vadinamosiomis nepagrįstomis jurisdikcijos taisyklėmis (galiojančiomis Susitariančiosios Valstybės), tai yra taisyklėmis, kuriomis siekiama pašalinti šiuos asmenis iš konvencijos 2 straipsnyje numatyto Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcijos pagal nuolatinę gyvenamąją vietą principo taikymo srities.

13. Konvencijos II antraštinės dalies 2–6 skirsniai (į kuriuos daroma nuoroda 3 straipsnio pirmojoje pastraipoje) išvardija visų pirma pasirinktinio pobūdžio jurisdikcijos taisykles, kurios leidžia atsakovui pasirinkti, ar pareikšti ieškinį kitame nei jo nuolatinės gyvenamosios vietos teismas Susitariančiosios Valstybės teisme⁸.

14. Be to, jie numato tam tikras jurisdikcijos taisykles, kurios arba įpareigoja pareikšti ieškinį atitinkamos Susitariančiosios Valstybės teisme, o ne visų kitų Susitariančiųjų Valstybių teismuose (įskaitant atsakovo nuo-

latinės gyvenamosios vietos teismus)⁹, arba leidžia Susitariančiosios Valstybės teismui priimti sprendimą, nors jis paprastai neturi jurisdikcijos tai padaryti atsižvelgiant į konvencijoje nustatytas taisykles¹⁰.

15. Šios jurisdikcijos taisyklės (pateiktos konvencijos 16, 17 ir 18 straipsniuose) pagrįstos kitu bylos teisingumą lemiančiu veiksmu nei atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta. Šis veiksnys, lemiantis bylos teisingumą, išplaukia arba iš *bylos dalyko* (konvencijos 16 straipsnis), arba iš *šalių valios* (šios konvencijos 17 ir 18 straipsniai).

16. Jei byla dėl atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos, bylos dalyko ir šalių valios nėra susijusi su vienos ar kitos Susitariančiosios Valstybės teritorija, nepagrįstos jurisdikcijos taisyklės, galiojančios Susitariančiosiose Valstybėse, iš esmės išsaugo savo poveikį. Iš tikrųjų konvencijos 4 straipsnio pirmoji pastraipa numato, kad „jei atsakovas Susitariančioje Valstybėje neturi nuolatinės gyve-

8 — Šios fakultatyvinės jurisdikcijos taisyklės konkrečiai taikomos dalykams, susijusiems su sutartimi (5 straipsnio 1 dalis: atitinkamos prievolės vykdymo vietos teismo konkuruojanti jurisdikcija, kuri yra ieškinio pagrindas), dalykams, susijusiems su deliktu ar tariamu deliktu (5 straipsnio 3 dalis: vietos, kurioje buvo padarytas pažeidimas, teismo konkuruojanti jurisdikcija), dalykams, susijusiems su vartotojų sudarytomis sutartimis (14 straipsnio pirmoji pastraipa: Susitariančiosios valstybės, kurioje vartotojas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismo konkuruojanti jurisdikcija) bei tuo atveju, kai yra keli atsakovai (6 straipsnio 1 dalis: vieno iš atsakovų gyvenamosios vietos teismo konkuruojanti jurisdikcija).

9 — Šios jurisdikcijos taisyklės paprastai taikomos daiktinių teisių ir nekilnojamojo turto ir nekilnojamojo turto nuomos bylose (16 straipsnio 1 dalies a punktas: išimtinė Susitariančiosios valstybės, kurioje yra tas nekilnojamasis turtas, teismų jurisdikcija), taip pat tiesioginės prorogacijos atvejais (17 straipsnis: tik to ar tų teismų, kuriuos šalys nurodė jurisdikciją teikiančiame susitarime, jurisdikcija, su sąlyga, kad yra laikomasi 16 straipsnyje įtvirtintų išimtinės jurisdikcijos taisyklių).

10 — Briuselio konvencijos 18 straipsnis suteikia jurisdikciją Susitariančiosios valstybės teismui, kuriam atsakovas, nors ir negyvenantis šioje valstybėje, praneša apie ketinimą gintis, išskyrus tuos atvejus, jei atvykimas į teismą buvo užregistruotas tik tam, kad būtų galima užginčyti teismo jurisdikciją, arba jei pagal šios konvencijos 16 straipsnį išimtingą jurisdikciją turi kitas teismas. Tokiu atveju kalbama apie netiesioginę jurisdikcijos prorogaciją.

namosios vietos, kiekvienos Susitariančiosios Valstybės teismų jurisdikcija, atsižvelgiant į 16 straipsnio nuostatas, nustatoma pagal tos valstybės teisę¹¹.

17. Be visų šių nuostatų dėl jurisdikcijos suteikimo, Briuselio konvencija numato tam tikrus procedūrinius mechanizmus tam, kad būtų reglamentuotas jurisdikcijos taisyklių įgyvendinimas. Šie mechanizmai *lis pendens* ir susijusių ieškinių srityse skirti tam, kad užkirstų kelią prieštaraujantiems Susitariančiųjų Valstybių teismų sprendimams.

18. Konvencijos 21 straipsnyje dėl *lis pendens* numatyta, kad „tais atvejais, kai skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismuose keliamos tų pačių šalių bylos, turinčios tą patį ieškinio pagrindą, bet kuris teismas, išskyrus teismą, kuriame byla iškelta pirmiausia, pats sustabdo bylą iki to laiko, kol nustatoma pirmojo teismo jurisdikcija“; tai nustačius šis teismas atsisako jurisdikcijos pirmojo teismo naudai.

19. Dėl susijusių ieškinių konvencijos 22 straipsnis numato, kad tais atvejais, kai skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismuose pareiškiami susiję ieškiniai, bet kuris teismas,

išskyrus teismą, kuriame byla buvo iškelta pirmiausia, gali sustabdyti ieškinio nagrinėjimą arba vienos iš šalių prašymu atsisakyti jurisdikcijos, jeigu pagal to teismo teisę susijusius ieškinius galima sujungti ir pirmasis teismas abiem ieškiniams turi jurisdikciją, kol ieškiniai nagrinėjami pirmojoje instancijoje. Pagal konvencijos 22 straipsnio trečiąją pastraipą ši taisyklė gali būti taikoma, tik jei ryšys tarp ieškinių „yra toks glaudus, jog tikslinga juos nagrinėti ir spręsti kartu, kad būtų išvengta nesuderinamų sprendimų rizikos nagrinėjant juos atskirai“.

20. Atsižvelgiant į Briuselio konvencijos nuostatas dėl jurisdikcijos suteikimo ar vykdymo, jos III antraštinėje dalyje numatyta supaprastinta teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo tvarka. Ši tvarka taikoma vienoje Susitariančiojoje Valstybėje priimtiems teismo sprendimams, kurie turi būti pripažinti ir vykdytini kitoje Susitariančiojoje Valstybėje.

21. Po to, kai Amsterdamo sutartimi į Bendrijos teisės sritį buvo įtrauktas teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose, Taryba, remdamasi EB 61 straipsnio c punktu ir 67 straipsnio 1 dalimi, priėmė Reglamentą Nr. 44/2001. Šis reglamentas, skirtas Briuselio konvencijai pakeisti, pakartoja daugumą jos nuostatų, kartu padarydamas kai kuriuos pakeitimus.

11 — Nors Reglamentas 44/2001 netaikomas nagrinėjamoje byloje, pabrėžtina, kad jo 4 straipsnyje numatyta papildoma nepagrįstos jurisdikcijos taisyklės taikymo išimtis, susijusi su šalių valia.

22. Šis reglamentas taikomas visose valstybėse narėse, išskyrus Daniją¹², ieškiniams, pareikštiems jo įsigaliojimo dieną, t. y. nuo 2002 m. kovo 1 dienos. Nagrinėjamoje byloje procesas buvo pradėtas iki 2002 m. kovo 1 d., todėl joje taikoma tik Briuselio konvencija, o ne Reglamentas Nr. 44/2001.

24. Anglijos teisėje *forum non conveniens* teorija buvo nuolat ir smarkiai plėtojama.

25. Šiuo metu ji taikoma pagal sąlygas, įtvirtintas 1986 m. *House of Lords* sprendime *Spiliada Maritime Corporation v. Cansulex Ltd*¹³.

B — *Forum non conveniens* teorija pagal Anglijos teisę

23. *Forum non conveniens* teorija pirmą kartą buvo pateikta Škotijos teisėje, t. y. iš esmės civiline teise grindžiamoje teisės sistemoje. Tik XIX amžiaus pabaigoje ji įgijo išbaigtą formą ir vėliau skirtingai buvo taikoma kitose valstybėse, kurių dauguma yra „common law“ valstybės, pavyzdžiui, Anglijoje, Airijoje ir Jungtinėse Amerikos valstijose.

26. Šis teismas nustatė principą, pagal kurį „teisė sustabdyti bylos nagrinėjimą suteikiama remiantis *forum non conveniens* tik tuo atveju, jeigu teismas yra įsitikinęs, kad bylą tinkamiau išnagrinėtų kitas jurisdikciją turintis teismas, t. y. tas, kuriame, atsižvelgiant į visų šalių interesus ir siekį įvykdyti teisingumą, bylą galėtų būti tinkamai išnagrinėta“¹⁴. Taigi, priešingai nei leidžia manyti posakis *forum non conveniens*, nagrinėjamai bylą teismui šis klausimas nėra paprasto praktinio ar asmeninio „patogumo“ klausimas dėl, pavyzdžiui, didelio teismo darbo krūvio, bet klausimas, susijęs su tuo, kad dėl objektyvių priežasčių, susijusių su nagrinėjamu ieškiniu, kitas teismas gali tinkamiau išnagrinėti bylą¹⁵.

12 — Ši ypatinga situacija išplaukia iš Protokolo dėl Danijos pozicijos prie ES ir EB sutarčių. Pagal jį Reglamentas 44/2001 netaikomas Danijoje, tačiau jos santykiuose su kitomis valstybėmis narėmis, kurioms taikomas reglamentas, ir toliau taikoma Briuselio konvencija. Panašioje situacijoje yra Jungtinė Karalystė ir Airija pagal atitinkamą protokolą prie ES ir EB sutarčių. Vis dėlto pastarojo protokolo 3 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad Jungtinė Karalystė ir Airija išreiškia savo norą dalyvauti priimant ir taikant Reglamentą 44/2001, todėl pastarasis joms yra taikomas.

13 — 1987, AC 460. Šiame sprendime *Spiliada* nustatyti principai, atrodo, atitinka Jamaikos taikytus principus. Žr. šiuo klausimu pirmojo atsakovo pagrindinėje byloje N. B. Jackson pareikšimą (25 punktas).

14 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 476.

15 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 474. Šiuo požiūriu *forum non conveniens* mechanizmas taikomas ieškiniui, pareikštam atsakovui, esančiam Anglijoje (pradedama taikyti Anglijos teisėje numatyta vadinamosios „įprastos“ kompetencijos taisyklė, kuri gali būti palyginta su *forum conveniens*). Pagal pastarąjį, kai ieškinyje pareikštas Anglijoje nesančiam atsakovui (pradedama taikyti Anglijos teisėje numatyta taip vadinamosios „neįprastos“ kompetencijos taisyklė), Anglijos teismas gali atsisakyti leisti perduoti į užsienį ieškinio pareikšimą, jeigu užsienio teismas yra *forum conveniens*, nes atitinkamas procesas negali būti taikomas Anglijoje. Šiuo klausimu žr. p. 480–482.

27. Pagal minėtą sprendimą *Spiliada* Anglijos teismas turi imtis šių veiksmų.

28. Pirmiausia jis turi nustatyti, ar užsienio teismas yra „aiškiai ir kur kas tinkamesnis“¹⁶. Šia užduotimi siekiama nustatyti „bylos kilmės teismą“, t. y. „tą teismą, su kuriuo ieškinys yra labiausiai susijęs“¹⁷. Priskyrimo kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti, yra ne tik praktinio ar finansinio pobūdžio (pavyzdžiui, galimybė apklausti liudytojus)¹⁸, bet ir tokie, pavyzdžiui, nagrinėjamam sandoriui taikytinas įstatymas ir šalių gyvenamoji ar jų veiklos vieta¹⁹.

29. Antra, nagrinėjantis bylą teismas nustatęs, kad užsienio teismas yra „aiškiai ir kur kas tinkamesnis“, turi patikrinti, ar ieškovui garantuojama, jog byla „bus išnagrinėta šiame teisme“²⁰, tiksliau, kad „bus veiksmingai išnagrinėta“²¹. Ši sąlyga suformuluota griežtai. Pagal bendrą taisyklę negalima atsisakyti sustabdyti bylos nagrinėjimo vien todėl, kad ieškovas netektų naudoti, kurią jam suteikia Anglijos teisė, pavyzdžiui, didesnio žalos atlyginimo, palankios įrodymų gavimo

tvarkos, ilgesnės ieškinio senaties nei atitinkamame užsienio teisme²². *House of Lords* manymu, „suteikti galimybę ieškovui pasinaudoti Anglijos proceso privalumais atsakovo nenaudai prieštarautų objektyviai *forum non conveniens* doktrinai“²³. Vis dėlto tam tikromis ypatingomis aplinkybėmis *House of Lords* atsižvelgė į teisinius ar praktinius galimybes pasinaudoti advokato paslaugomis užsienio teisme apribojimus bei į negalėjimą pasinaudoti nemokama teisine pagalba siekiant nagrinėti bylą šiame teisme, jei tokia pagalba galėtų būti suteikta Anglijoje ir jei yra akivaizdu, kad jos negavęs ieškovas atsisakytų savo ieškinio²⁴.

30. Pagal Anglijos teisę nagrinėjantis bylą teismas tokį vertinimą atlieka ne savo nuožiūra, o tik vienos iš šalių prašymu²⁵. Atsakovui, besiremiančiam *forum non conveniens* pagrindu tam, kad užginčytų atitinkamo bylą nagrinėjančio teismo jurisdikciją, tenka pareiga įrodyti, kad egzistuoja užsienio teismas, kuris taip pat turi jurisdikciją ir yra

16 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 477 (c punktas).

17 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 477 ir 478 (d punktas).

18 — Primintina, kad „common law“ valstybėse svarbią reikšmę turi liudytojų, įskaitant ekspertų, apklausa posėdyje.

19 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 478 (d punktas).

20 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 482.

21 — Šis terminas pavartotas *House of Lords* sprendime *Lubbe v. Cape plc*, priimame po sprendimo *Spiliada* (2000, 1 WLR, 1545, HL).

22 — Ten pat.

23 — Žr. minėtą sprendimą *Spiliada*, p. 482.

24 — Šiuo klausimu žr. *House of Lords* praktiką, nurodytą A. Nuyts, *L'exception de forum non conveniens (étude de droit international privé comparé)*, disertacija ULB, 2001–2002, II tomas, 218 punktas. Būtent žr. sprendimą *Cornelley v. RTZ Corporation plc* (1998, AC 854, p. 873 ir 874) ir minėtą sprendimą *Lubbe*.

25 — Žr. minėtą A. Nuyts, 202 punktas.

aiškiai bei kur kas tinkamesnis nagrinėti bylą²⁶. Kai ši pirma sąlyga yra įvykdyta, ieškovas, nenorintis, kad būtų taikomas šis procesinis pagrindas, turi įrodyti, kad jo byla negalėtų būti veiksmingai išnagrinėta atitinkamame užsienio teisme, t. y., kad antroji sąlyga, kurios reikalaujama, jog būtų galima įgyvendinti šį pagrindą, nėra įvykdyta.

31. Šias *forum non conveniens* teorijos sąlygas „savo nuožiūra“ vertina bylą nagrinėjantis teismas, nes jis turi didelę diskreciją šioje srityje.

32. Šiuo metu Anglijos teisėje tokios teorijos taikymas pasireiškia bylos nagrinėjimo sustabdymu, t. y. laikinu proceso sustabdymu, net *sine die*, tačiau nebaigiant bylos nagrinėjimo teisme. Tai reiškia, kad procesas gali būti atnaujintas Anglijos teisme tuo atveju, jeigu paaiškėtų, pavyzdžiui, kad užsienio teismas vis dėlto neturi jurisdikcijos nagrinėti bylą arba kad ieškovo byla nebūtų veiksmingai išnagrinėta šiame teisme. Ieškovas, siekdamas atnaujinti procesą, turi pateikti būtinus įrodymus.

33. Paprastai sprendimas sustabdyti bylos nagrinėjimą nėra susijęs su nagrinėjamos bylos perdavimu užsienio teismui. Iš tikrųjų tai įpareigotų užsienio teismą pripažinti ir

vykdyti numanomą jurisdikciją. Paprastai daroma prielaida, kad valstybės teismai gali spręsti tik dėl savo jurisdikcijos, o ne dėl kitos valstybės teismų jurisdikcijos. Todėl ieškovas, norėdamas apginti savo reikalavimus, turi imtis visų būtinų veiksmų, kad pareikštų naują ieškinį užsienio teisme.

34. Apeliacinis teismas gali pakeisti pirmosios instancijos teismo, kuris savo nuožiūra įvertino *forum non conveniens* pagrindą, sprendimą šiuo klausimu, tik jeigu jis, vertindamas pirmosios instancijos teismo nurodytus argumentus, mano kad šis aiškiai piktnaudžiavo savo didele diskrecija²⁷.

C — *Forum non conveniens* teorijos vaidmuo Jungtinėje Karalystėje įsigaliojus Briuselio konvencijai

35. Briuselio konvencija, iš dalies pakeista 1978 m. Konvencija dėl prisijungimo, Jungtinėje Karalystėje įsigaliojo 1987 metais.

26 — Pagal Anglijos teisę po 1998 m. civilinio proceso normų reformos *forum non conveniens* prieštaravimas turi būti pareiškiamas *in limine litis*, t. y. prieš atsakovo gynybą, o ne bet kurioje proceso stadijoje. Šiuo klausimu žr. minėtą A. Nuyts, 204 punktą.

27 — Žr. minėtą A. Nuyts, 208 punktą.

36. Tokiomis aplinkybėmis buvo priimtas 1982 m. Įstatymas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse bylose (*Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982*). Jo 49 straipsnyje numatyta, kad „jokia šio įstatymo nuostata Britanijos teismui netrukdo nagrinėjant bylą savo nuožiūra šį nagrinėjimą sustabdyti, atidėti sprendimo priėmimą <...> dėl remiantis *forum non conveniens* doktrina paremtų argumentų <...>, jei šios priemonės nėra nesuderinamos su 1968 m. Konvencija“.

vykdyti iš konvencijos 2 straipsnio išplaukiančią jurisdikciją (dėl to, kad atsakovas nuolat gyvena Jungtinėje Karalystėje), jei yra tinkamesnis valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas ir jei nėra taikoma kitos nei Jungtinė Karalystė Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcija. Galima taip apibendrinti *Court of Appeal* argumentus, grindžiančius jo sprendimą.

37. Ši nuoroda į galimą *forum non conveniens* teorijos nesuderinamumą su Briuselio konvencija davė pagrindą labai skirtingiems Anglijos teismų vertinimams, ypač kai reikėjo taikyti šią doktriną santykiuose tarp Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės.

39. Visų pirma, iš EEB sutarties 220 straipsnio, kurio pagrindu buvo priimta Briuselio konvencija, išplaukia, kad joje esančios jurisdikcijos taisyklės turi būti taikomos tik santykiuose tarp Susitariančiųjų Valstybių³⁰.

38. Pavyzdžiui, priešingai nei *High Court*²⁸, *Court of Appeal* sprendime *Harrods*²⁹ patvirtino Anglijos teismų galimybę, taikant *forum non conveniens* teoriją, atsisakyti

40. Antra, darant prielaidą, kad konvencijos 2 straipsnis yra privalomas santykiuose tarp Susitariančiosios Valstybės ir valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, Anglijos teismas, — kuris pagal šį straipsnį turi jurisdikciją, — negali sustabdyti bylos nagrinėjimo dėl to, kad yra jurisdikciją suteikiantis susitarimas, arba dėl *lis pendens* ar susijusių ieškinių, jeigu alternatyvaus teismo nėra Susitariančiojoje Valstybėje. Iš tikrųjų Briuselio konvencijos 17, 21 ir 22 straipsniai, kurie numato dėl šių priežasčių įtvirtintas jurisdikcijos padalijimo priemonės, turi būti

28 — Žr. šiuo klausimu sprendimą *Berisford plc prieš New Hampshire Insurance Co.* (1990 m., 2 QB 631) ir sprendimą *Arkwright Mutual Insurance Co. prieš Bryanston Insurance Co. Ltd* (1990 m., 2 QB 649). Šiose sprendimuose *High Court* nusprendė, kad *forum non conveniens* mechanizmo įgyvendinimas prieštarautų Briuselio konvencijos 2 straipsnio privalomajam pobūdžiui ir keltų grėsmę vieningam jurisdikcijos taisyklių taikimui Susitariančiosiose valstybėse.

29 — *In re Harrods (Buenos Aires) Ltd* (1992, Ch. 72, CA). Šis sprendimas buvo priimtas byloje tarp Anglijos teisės bendrovės, turinčios buveinę Anglijoje, tačiau vykdančios visą savo veiklą Argentinoje, kur buvo jos administracijos ir kontrolės organai (Harrods Buenos Aires bendrovė), jos didžiausios akcininkės (Šveicarijos bendrovės *Intercomfl-nanz*) ir mažiausios akcininkės (Šveicarijos bendrovės *Ladeninor*) dėl šios Anglijos bendrovės valdymo.

30 — Ten pat, p. 96 ir 103.

taikomi tik santykiuose tarp skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismų. *Court of Appeal* nuomone, tai prieštarauja Briuselio konvencijos rengėjų tikslams. Iš to išplaukia, kad Briuselio konvencijos 2 straipsniui negali būti suteiktas imperatyvus pobūdis, jei nagrinėjamos jurisdikcijos kolizija iškyla tik tarp vienos Susitariančiosios Valstybės teismų ir trečiosios valstybės teismų³¹.

41. Galiausiai *forum non conveniens* teorijos taikymas Anglijos teismo ir valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismo santykiuose neprieštarauja konvencija siekiamam laisvo teismo sprendimų judėjimo Europoje tikslui, nes jei šis Anglijos teismas atsisako vykdyti savo jurisdikciją, jis nepriims jokio sprendimo dėl bylos esmės, kuris galėtų būti pripažintas ir vykdomas kitose Susitariančio-siose Valstybėse³².

42. Iš to *Court of Appeal* padarė išvadą, kad Briuselio konvencija nedraudžia, jog taikydamas *forum non conveniens* teoriją Anglijos teismas sustabdytų bylos nagrinėjimą „tuo atveju, jei vienintelis alternatyvus teismas yra valstybėje, kuri nėra Susitariančioji Valstybė“³³.

43. Nagrinėdamas apeliacinį skundą dėl šio sprendimo, *House of Lords* nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą³⁴. Kaip jau pažymėjau, bylos šalims pasirašius taikos sutartį, šie prejudiciniai klausimai buvo atsiimti.

44. Po kelių metų minėtame sprendime *Lubbe*³⁵ *House of Lords* pažymėjo, kad „atsakymas į šį klausimą nėra aiškus“, bet nusprendė iš naujo nesikreipti į Teisingumo Teismą, nes bet kuriuo atveju, kad ir koks būtų pastarojo atsakymas, *forum non conveniens* teorija neturėtų būti taikoma šioje

34 — Šiam tikslui pateikti prejudiciniai klausimai buvo suformuluoti taip:

„1. Ar 1968 m. konvencija reglamentuoja Susitariančiosios Valstybės teismų jurisdikciją nesant jurisdikcijos kolizijos su kitos Susitariančiosios valstybės teismu?

2. a) Ar 1968 m. konvencija draudžia, kad Susitariančiosios Valstybės teismas, kurio jurisdikcija pagrįsta konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra pagal nacionalinį įstatymą atsisakytų jurisdikcijos trečiosios valstybės teismų naudai, ieškinio asmeniui, gyvenančiam šios Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, atžvilgiu, jeigu nėra pažeidžiama kitų Susitariančiųjų Valstybių teismų jurisdikcija, nustatyta konvencijoje?

b) Teigiamai atsakius į pirmesnį klausimą, ar konvencija tai draudžia visais, ar tik kai kuriais atvejais, ir jeigu taip, tai kokiais?

3. a) Teigiamai atsakius į antrąjį klausimą, ar 1968 m. Konvencija vis dėlto suteikia teisę Susitariančiosios Valstybės teismui savo nuožiūra pagal nacionalinį įstatymą atsisakyti jurisdikcijos trečiosios valstybės teismo naudai, ieškinio bendraatsakovui, negyvenančiam Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, atžvilgiu?

b) Ar būtų kitaip atsakyta į 3 klausimą, jeigu aplinkybė, kad teismas atsisako jurisdikcijos ieškinio, pareikšto vienam iš bendraatsakovų, atžvilgiu, siekiama atmesti ieškinį, nes jis pareikštas kitam bendraatsakovui, kuris gyvena atitinkamos Susitariančiosios Valstybės teritorijoje?“

35 — Žr. 21 išnašą.

31 — Ten pat, p. 97 ir 98.

32 — Ten pat, p. 97.

33 — Ten pat, p. 103 (d punktą).

byloje, nes atsakovai neturi galimybės pareikšti ieškinio „alternatyviame“ teisme³⁶.

45. Kai kurie autoriai matė šiame konkrečiam atvejui skirtame *House of Lords* pastebėjime rimtą abejonę dėl *Court of Appeal* byloje *Harrods*³⁷ patvirtintos teismų praktikos pagrįstumo.

II — Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės ir procesas.

46. 1997 m. spalio 10 d. atostogaudamas Jamaikoje Anglijoje gyvenantis Didžiosios Britanijos pilietis A. Owusu patyrė sunkų sužalojimą. Nardydamas tokioje jūros vietoje, kur vanduo siekė juosmenį, jis kliudė po vandeniu buvusią smėlio sankaupą ir susilaužė penktąjį kaklo slankstelį, dėl ko buvo paralyžuotas.

47. Po šio nelaimingo atsitikimo A. Owusu Anglijoje pareiškė ieškinį dėl sutartinės atsakomybės taip pat šioje valstybėje narėje gyvenančiam N. B. Jackson³⁸. Pastarasis jam išnuomojo poilsinę vilą Jamaikoje, šalia

kurios jis susižeidė. Grįsdamas savo ieškinį, A. Owusu teigia, kad sutartis, pagal kurią jis turėjo teisę patekti į privatų paplūdimį, netiesiogiai numatė, jog šis paplūdimys yra pakankamai saugus ar kad jame nėra paslėptų pavojų.

48. Atsakydamas į ieškinį, pirmasis atsakovas nurodė *forum non conveniens* pagrindą ir paprašė sustabdyti bylos nagrinėjimą. Be to, kad ši byla yra labiau susijusi su Jamaika nei su Anglija, pastarasis nurodė, pirma, kad jo draudimo polisas, susijęs su apgyvendinimu Jamaikoje, nepadengia ne Jamaikos teismo nustatytos žalos ir, antra, kad klausimai, susiję su atsakomybės principu ir žalos atlyginimu, Jamaikoje ir Anglijoje reglamentuojami beveik vienodai.

49. A. Owusu Anglijos teismuose taip pat pareiškė ieškinį kelioms Jamaikos bendrovėms. Ieškinys pareikštas *Mammee Bay Club Ltd* (*Mammee Bay* paplūdimio, kuriuo galėjo naudotis A. Owusu, eksploatuojanti savininkė)³⁹, *The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd* (netoli aptariamo paplūdimio esanti poilsio kompleksą eksploatuojanti bendrovė,

36 — Žr. mano išvados 28 punktą.

37 — Žr. minėtą Nuyts, A. (181 punktą) ir Fentiman, R., „Outsting Jurisdiction in the European Judicial Area“, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2000 m., p. 109 ir *Stays and the European Conventions: End-Game?*, CLJ 10, 2001 m., p. 11.

38 — Tollau — pirmasis atsakovas.

39 — Tollau — trečioji atsakovė.

kurios klientai taip pat turėjo leidimą patekti į šį paplūdimį)⁴⁰ ir *Town & Country Resorts Ltd* (aptariamame paplūdimyje esantį didelį viešbutį eksploatuojanti bendrovė, kuri turi leidimą į jį patekti, kad užtikrintų valdymą, priežiūrą ir apsaugą)⁴¹.

50. Visoms šioms Jamaikos bendrovėms buvo pareikštas ieškinys dėl deliktinės arba kvazideliktinės atsakomybės. Jos kaltinamos tuo, kad neįspėjo plaukikų apie pavojus, susijusius su panirusiomis vandeniu esančiomis smėlio sankaupomis, nors tokių priemonių turėjo imtis, nes prieš dvejus metus panašiomis aplinkybėmis atostogautojas iš Anglijos patyrė tokio pat sunkumo sužalojimą, ir dėl to buvo iškelta byla dėl žalos atlyginimo Jamaikos teismuose (mat visi atsakovai buvo įsisteigę šioje valstybėje).

51. Remdamasis Anglijoje taikomomis civilinio proceso normomis, A. Owusu paprašė leidimo pareikšti Jamaikos bendrovėms ieškinį Anglijos teismuose. Anglijos teismas (*Deputy District Judge Beevers*) išdavė jam tokį leidimą. Tačiau apie ieškinį, atrodo, buvo pranešta tik trimis iš šių bendrovių (konkrečiai kalbant trečiajai, ketvirtajai ir šeštajai atsakovėms).

52. Pastarosios apskundė Anglijos teismo, kuriame buvo pareikštas ieškinys, jurisdikciją. Kai kurie atsakovai taip pat prašė, kad teismas atsisakytų jurisdikcijos ir leistų tęsti procesą užsienyje. Jų nuomone, atsižvelgiant į įvairius veiksnius, siejančius bylą su Jamaika, ji patenka tik į Jamaikos teismų jurisdikciją.

53. 2001 m. spalio 16 d. Nutartimi teisėjas QC Bentley (kaip *Deputy High Court Judge* posėdžiaujantis Schefffield) atmetė visus atsakovų pateiktus atsiliepimus į ieškinį.

54. Dėl pirmojo atsakovo nurodyto *forum non conveniens* pagrindo jis nusprendė, kad 2000 m. liepos 13 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Group Josi*⁴² neleidžia sustabdyti bylos tik todėl, kad teismas, į kurį buvo kreiptasi, nėra tinkamas nagrinėti šią bylą. Iš tikrųjų šiame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad Briuselio konvencijoje esančios jurisdikcijos taisyklės paprastai taikomos bylai, kai atsakovo buveinė ar nuolatinė gyvenamoji vieta yra Susitariančiojoje Valstybėje⁴³. Pirmosios instancijos teismo nuomone, toks Teisingumo Teismo Briuselio konvencijos aiškinimas paneigia *Court of*

40 — Toliau — ketvirtoji atsakovė.

41 — Toliau — šeštoji atsakovė.

42 — C-412/98, Rink. p. I-5925.

43 — Šiuo klausimu teisėjas QC Bentley daro nuorodą į minėto sprendimo *Group Josi* 59–61 punktus.

Appeal prieš keletą metų pateiktą aiškinimą byloje *Harrods*⁴⁴. Kadangi norėdamas gauti patikslinimų dėl šio klausimo, šis teismas negalėjo pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio klausimo⁴⁵, jis nusprendė, kad atsižvelgiant į minėtą sprendimą *Group Josi* negalima sustabdyti bylos nagrinėjimo pirmojo atsakovo (N. B. Jackson) atžvilgiu, nes pastarojo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Susitariančiojoje Valstybėje.

teismas nusprendė, kad Anglijos, o ne Jamaikos teismas, yra tinkamesnis spręsti visą ginčą.

57. Pirmasis, trečiasis, ketvirtasis ir šeštasis atsakovai dėl šios pirmosios instancijos teismo nutarties padavė apeliacinį skundą *Court of Appeal*.

55. Pirmosios instancijos teismas taip pat atmetė kitų atsakovių (trečiosios, ketvirtosios ir šeštosios) atsiliepimuose į ieškinį pateiktus argumentus, nes, viena vertus, Briuselio konvencijoje nustatytos jurisdikcijos taisyklės šioms atsakovėms šioje byloje netaikomos ir, kita vertus, Jamaikos teismas būtų aiškiai labiau tinkamas nei Anglijos teismas nagrinėti šią bylą.

58. Pastarieji teigia, kad Briuselio konvencija netaikoma ginčijamoje situacijoje, nes ši konvencija negali uždrausti taikyti *forum non conveniens* teorijos šiai bylai. Grįsdami tokį požiūrį, atsakovai pateikia įvairių argumentų, kurie iš esmės pakartoja tuos, į kuriuos atsižvelgė *Court of Appeal* minėtoje byloje *Harrods*.

56. Jo nuomone, kadangi negalima sustabdyti bylos nagrinėjimo pirmojo atsakovo atžvilgiu, reikia priimti tokį pat sprendimą ir kitų atsakovių atžvilgiu. Jei jis taip nepasiegtų, egzistuoūtų grėsmė, kad skirtingi dviejų valstybių (Jungtinės Karalystės ir Jamaikos) teismai vertintų tas pačias aplinkybes remdamiesi tapačiais arba panašiais įrodymais ir padarytų priešingas išvadas. Tokiomis aplinkybėmis pirmosios instancijos

59. Be to, jie teigia, kad Briuselio konvencijos nustatyta jurisdikcijos padalijimo sistema yra privaloma tik santykiams tarp Susitariančiųjų Valstybių ir neprivaloma Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės santykiams, nes nereglamentuoja jokio jurisdikcijos padalijimo su kita valstybe klausimo.

60. Taip pat jie teigia, jog jei konvencijos 2 straipsnis būtų privalomas – net santykiuose tarp Susitariančiosios Valstybės ir valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, –

44 — Žr. mano išvados 35–39 punktus.

45 — Tai išplaukia iš 1971 m. birželio 3 d. Protokolo dėl Teisingumo Teismo įgaliojimų aiškinti 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvenciją dėl teismų jurisdikcijos iš sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo 2 straipsnio.

Anglijos teismas turėtų patvirtinti savo jurisdikciją nagrinėti ieškinį Anglijoje nuolat gyvenančiam asmeniui, net jei tapati ar panaši byla jau yra nagrinėjama valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismuose, arba jei jurisdikciją suteikiantis susitarimas būtų sudarytas pastarųjų naudai. Be to, tai prieštarautų konvencijos turiniui.

leidžiančios nukrypti nuostatos tiesiogiai konvencijoje nenumatytos. Taip galėtų būti, jei Susitariančiosios Valstybės teisme iškeltą bylą jau nagrinėja valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas, arba jei nagrinėjama byla yra susijusi su daiktine teise į trečiojoje valstybėje esantį nekilnojamąjį turtą, arba jei šalys susitarė nagrinėti ginčus tokios valstybės teismuose.

61. Savo ruožtu A. Owusu teigia, kad Briuselio konvencija yra susijusi ne tik su kai kurių Susitariančiųjų Valstybių teismų jurisdikcijos kolizija. Konvencijos taikymas tik tokiai kolizijai pažeistų pagrindinį jos 2 straipsniu siekiamą tikslą, t. y. užtikrinti teisinį saugumą numatant jurisdikciją turintį teismą.

III — Prejudicinių klausimų turinys ir esmė

62. Be to, remdamasis minėtu sprendimu *Group Josi*, A. Owusu nurodė, kad konvencijos 2 straipsnyje numatyta bendra jurisdikcijos taisyklė yra privalomojo pobūdžio ir kad jos galima nesilaikyti tik konvencijoje nustatytais atvejais, o ginčijamas atvejis toks nėra.

64. Atsižvelgdamas į šalių pateiktus argumentus, *Court of Appeal* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

63. Tačiau, jo nuomone, ypatingais atvejais (bylos atvejis į tokius nepatenka) galima nukrypti nuo 2 straipsnio, nors tokios

„1. Ar 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo draudžia, kad kai ieškovas remiasi 2 straipsnyje nurodyta jurisdikcija, Susitariančiosios Valstybės teismas pagal nacionalinę teisę atsisakytų jurisdikcijos nagrinėti šioje valstybėje asmeniui pa-

reikštą ieškinį trečiųjų valstybių teismų naudai:

a) jei nekyla klausimas dėl kitos Briuselio konvencijos Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcijos;

b) jei byla neturi jokio kito ryšio su kita Susitariančiąja Valstybe?

2) Jei atsakymas į pirmojo klausimo a ir b punktus yra teigiamas, ar tokį jurisdikcijos atsakymą Briuselio konvencija draudžia visais, ar tik tam tikrais atvejais, ir jei taip, tai kuriais?“

65. *Court of Appeal* nuomone, Teisingumo Teismo praktika, įskaitant minėtą sprendimą *Group Josi*, nepateikia jokio tikslaus atsakymo į šiuos klausimus. Esant tokiai situacijai, jis nurodo turėjęs progą keletą kartų nagrinėti tokius klausimus bei patvirtinti savo praktiką *Harrods* byloje, nesvarbu, ar jie būtų susiję su Briuselio konvencija, ar su Lugano konvencija⁴⁶.

66. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia Teisingumo

Teismo dėmesį į tai, kad jeigu pastarasis patvirtintų ieškovo pateiktą konvencijos 2 straipsnio aiškinimą, o jis pats (prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) nuspręstų, jog atsakovo ginčas su pirmuoju atsakovu faktiškai egzistuoja (o ne išgalvotas), kitų atsakovių įtraukimas į Anglijos procesą būtų labai sudėtingas.

67. Iš tikrųjų sujungimo atveju Anglijoje, kurioje byla būtų išnagrinėta iš esmės, priimtam sprendimui, kurį reikėtų vykdyti Jamaikoje, galėtų būti taikomos tam tikros šioje šalyje galiojančios taisyklės dėl užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Priešingai, nesujungimo atveju gali atsitikti, kad Anglijos ir Jamaikos teismai priims vienas kitam prieštaraujančius sprendimus, nors jie turi priimti sprendimus toje pačioje byloje, remdamiesi tapačiais arba panašiais įrodymais⁴⁷.

68. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė šiuos samprotavimus dėl trečiosios, ketvirtosios ir šeštosios atsakovių tik kaip papildomą informaciją, siekdamas atkreipti Teisingumo Teismo dėmesį į Briuselio konvencijos 2 straipsnio išaiškinimo vien pirmojo atsakovo situacijos atžvilgiu reikšmę visos bylos sprendimui iš

46 — Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 47 punktą.

47 — Žr. nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 33–35 punktus.

esmės. Neginčijama, kad bylos daliai, susijusiai su trečiąja, ketvirtąja ir šeštąja atsakovėmis, netaikomas Briuselio konvencijos 2 straipsnis, nes jų buveinė yra valstybėje, kuri nėra Susitariančioji Valstybė.

taip pat nebūtina nustatyti, ar šiuo atveju galima netaikyti Briuselio konvencijos 2 straipsnio, būtent dėl 16 straipsnio išimtinės jurisdikcijos taisyklių „pripažinimo“, jei šiame straipsnyje numatyti teisingumą lemiantys veiksniai yra valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teritorijoje.

69. Siekiant dar kartą priminti prejudicinių klausimų turinį, reikia pabrėžti, kaip tai padarė Komisija⁴⁸, kad pagrindinė byla nepatenka nei į *lis pendens* ar ieškinių, susijusių su byla, nagrinėjama trečiosios valstybės teisme, į kurią buvo kreiptasi prieš pareiškiant ieškinį Susitariančiosios Valstybės teisme, situaciją, nei į situaciją, kuomet yra sudarytas trečiosios valstybės teismams jurisdikciją suteikiantis susitarimas. Taigi nebūtina nagrinėti, kaip tai teigia atsakovai pagrindinėje byloje (kaip numatyta *Court of Appeal* sprendime *Harrods*), ar šiuo atveju galima netaikyti Briuselio konvencijos 2 straipsnio.

71. Kaip ir A. Owusu, Komisija bei Jungtinės Karalystės vyriausybė (kurios pareiškė nuomonę žodžiu dėl šių įvairių nagrinėjamų atvejų), manau, kad pateikdamas atsakymą Teisingumo Teismas turėtų apsiriboti tuo, kas iš tikrųjų būtina siekiant išspręsti pagrindinę bylą.

72. Todėl siūlau, pirma, performuluoti pirmąjį prejudicinį klausimą, išskiriant įvairius nagrinėtinius probleminius klausimus, ir, antra, pripažinti antrąjį prejudicinį klausimą nepriimtiniu.

70. Be to, kaip teigia A. Owusu⁴⁹, jei pagrindinė byla iš tikrųjų yra susijusi su trečiąja valstybe, akivaizdu, kad šis ryšys yra kitokio pobūdžio nei tas, kuriuo pagal Briuselio konvencijos 16 straipsnį grindžiama išimtinė Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcija. Tokiomis aplinkybėmis

73. Manau, kad pirmąjį prejudicinį klausimą reikia išskaidyti į du skirtingus klausimus, iš kurių vienas būtų pirmesnis ir į jį reikėtų atsakyti prieš pradėdant nagrinėti antrąjį klausimą. Prieš nustatant, ar Briuselio konvencija draudžia tai, kad Susitariančiosios Valstybės teismas atsisakytų vykdyti iš Briuselio konvencijos 2 straipsnio išplaukiančią jurisdikciją dėl to, jog valstybės, kuri nėra

48 — Žr. Komisijos rašytinių pastabų 47 ir 48 bei 82–88 punktus.

49 — Žr. rašytinių pastabų 32 punktą.

Susitariančioji Valstybė, teismas yra geresnėje padėtyje nagrinėti šią bylą iš esmės, reikia nustatyti, ar, kaip tai teigia atsakovas, šios konvencijos 2 straipsnis iš tikrųjų turi būti taikomas šioje byloje, nes jis pagrindžia teismo, į kurį buvo kreiptasi, jurisdikciją.

74. Todėl pirmąjį prejudicinį klausimą reikia suvokti kaip sudarytą iš dviejų dalių ir išdėstytą šitaip.

75. Visų pirma, šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori iš esmės žinoti, ar Briuselio konvencijos 2 straipsnis turi būti taikomas, jei ieškovo ir atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje ir jei šios valstybės teismuose jų atžvilgiu nagrinėjama byla turi tokį tam tikrą ryšį su trečiąja valstybe, o ne su kita Susitariančiąja Valstybe, todėl vienintelis jurisdikcijos padalijimo klausimas, kuris gali kilti šioje byloje, apima tik Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės teismų santykius ir neapima įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų santykių.

76. Kitaip tariant, reikia nustatyti, ar pagrindinės bylos situacija patenka į Briuselio konvencijos 2 straipsnio taikymo sritį teritorijos arba asmenų atžvilgiu.

77. Antra, teigiamai atsakius į šį pirmą klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori iš esmės žinoti, ar Briuselio konvencija draudžia, kad Susitariančiosios Valstybės teismas, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakytų vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra geresnėje padėtyje nagrinėti šią bylą iš esmės, nors pastarajam jurisdikcija nebuvo suteikta pagal jurisdikciją teikiantį susitarimą, jame nebuvo pareikštas joks ieškinys, dėl kurio galėtų susidaryti *lis pendens* ar susijusių ieškinių situacija, ir kad šios bylos ryšys su valstybe, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, yra kitokio pobūdžio nei ryšys, numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje.

78. Kitaip tariant, reikia nustatyti, ar Briuselio konvencija draudžia taikyti *forum non conveniens* teoriją situacijoje, kuri yra pagrindinėje byloje.

79. Tik gavęs teigiamą atsakymą į pastarąjį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas antruoju prejudiciniu klausimu siekia išsiaiškinti, ar Briuselio konvencija visais, ar tik tam tikrais atvejais tai draudžia, ir kokiais. Mano nuomone, šis prejudicinis klausimas turi būti paskelbtas nepriimtiniu.

80. Iš tikrųjų nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą tekstas leidžia manyti, kad šiuo kitu prejudiciniu klausimu visų pirma siekiama išsiaiškinti, ar Teisingumo Teismas į pirmesnę klausimą atsakytų kitaip, jeigu pagrindinei bylai būtų būdinga *lis pendens* ar ieškinių, susijusių su trečiosios valstybės teisme nagrinėjama byla, situacija, arba egzistuojant tokio teismo naudai jurisdikciją suteikiantis susitarimas, arba toks ryšys su šia valstybe, koks numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje⁵⁰. Taigi, kaip jau pažymėjau, čia kalbama apie faktines situacijas, kurios nėra identiškos pagrindinės bylos situacijai.

pobūdžio nuomones bendrais ar hipotetiniais klausimais“⁵¹. Iš to išplaukia, kad remiantis nusistovėjusia teismo praktika tokie prejudiciniai klausimai yra nepriimtini. Iš to darau išvadą, kad antrąjį prejudicinį klausimą reikia pripažinti nepriimtiniu.

IV — Vertinimas

82. Pirmiausia panagrinėsiu klausimą dėl Briuselio konvencijos 2 straipsnio taikymo srities teritorijos arba asmenų atžvilgiu (tai yra pirmojo prejudicinio klausimo pirmą dalį). Vėliau, atsižvelgdamas į pastarojo klausimo atsakymą, panagrinėsiu klausimą dėl *forum non conveniens* teorijos suderinamumo su šia konvencija (tai yra pirmojo prejudicinio klausimo antrą dalį).

81. Taip suprantamas antrasis prejudicinis klausimas yra hipotetinis, todėl turi būti paskelbtas nepriimtiniu. Iš tikrųjų pagal EB 234 straipsnyje nustatytą procedūrą Teisingumo Teismas privalo, siekdamas patikrinti savo jurisdikciją, išnagrinėti sąlygas, kuriomis į jį kreipėsi nacionalinis teismas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad „bendradarbiavimas, kuriuo reikia vadovautis prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje, reikalauja, jog nacionalinis teismas atsižvelgtų į Teisingumo Teismui suteiktą funkciją padėti vykdyti teisingumą valstybėse narėse, o ne pateikti konsultacinio

A — Dėl Briuselio konvencijos 2 straipsnio taikymo srities teritorijos arba asmenų atžvilgiu

83. Primenu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės

50 — Tai, atrodo, išplaukia iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 44 ir 45 punktų bei iš 48 (5 dalis), 55 ir 56 punktų, kuriuose pateikiami šalių argumentai pagrindinėje byloje, labai atitinkantys byloje *Harrods* pateiktus argumentus, dėl kurių *Court of Appeal* jau priėmė sprendimą.

51 — Žr. 1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Bosman* (C-415/93, Rink. p. I-4921, 59 punktas); 2001 m. kovo 13 d. Sprendimą *PreussenElektra* (C-379/98, Rink. p. I-2099, 38 punktas); 2002 m. sausio 22 d. Sprendimą *Canal Satellite Digital* (C-390/99, Rink. p. I-607, 18 punktas); 2002 m. kovo 21 d. Sprendimą *Cura Anlagen* (C-451/99, Rink. p. I-3193, 16 punktas) ir 2004 m. kovo 30 d. Sprendimą *Alabaster* (C-147/02, Rink. p. I-3101, 54 punktas).

klausia, ar Briuselio konvencijos 2 straipsnis turi būti taikomas, jei ieškovo ir atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje ir jei šios valstybės teismuose jų atžvilgiu nagrinėjama byla turi tam tikrą ryšį su trečiąja valstybe, o ne su kita Susitariančiąja Valstybe, todėl vienintelis jurisdikcijos padalijimo klausimas, kuris gali būti iškeltas byloje, apima tik Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės teismų santykius ir neapima įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų santykių.

84. Bendrai kalbant, šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, ar Briuselio konvencijos 2 straipsnio taikymas priklauso nuo teisinio santykio tarp įvairių Susitariančiųjų Valstybių egzistavimo.

85. Kadangi konvencijoje tiksliai neapibrėžta to straipsnio taikymo erdvės atžvilgiu sritis, šis klausimas sukėlė daug ginčų, daugiausia mokslinio pobūdžio, ypač po to, kai *Court of Appeal* prieš dešimtmetį priėmė šiuo klausimu sprendimą garsioje *Harrods* byloje.

86. Kai kurios pagrindinės bylos šalys nusprendė, kad aiškų atsakymą į šį klausimą

galima rasti Jenard pranešime dėl Briuselio konvencijos⁵² (dėl jos pirminės 1968 m. rugsėjo 27 d. redakcijos).

87. Taigi pirmiausia nagrinėsiu Jenard pranešimą bei ginčus, kuriuos jis sukėlė, ypač tarp mokslininkų. Vėliau nagrinėsiu 2 straipsnio formuluotę, bendrą konvencijos struktūrą bei ją siekiamus tikslus. Galiausiai išanalizuosiu kai kurių šalių argumentus, pateiktus dėl konvencijos 2 straipsnio netaikymo pagrindinėje byloje.

1) Jenard pranešimas ir jo sukeltas didelis ginčas

88. Kaip jau minėjau, vienintelėje konvencijos preambulės konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad ši konvencija skirta „apibrėžti <...> (Susitariančiųjų Valstybių) teismų *tarp-tautinę* jurisdikciją <...>“.

89. Savo pranešime Jenard dėl šių nuostatų daro tokias išvadas⁵³:

„(Briuselio konvencija) keičia kiekvienoje Susitariančiojoje Valstybėje galiojančias jurisdikcijos taisykles tik tuo atveju, jei yra užsienio elementas. Ji neapibrėžia šios sąvo-

52 — OL. C 59, 1979, p. 1.

53 — Žr. pranešimą, p. 8.

kos, nes tarptautinis teisinių santykių pobūdis gali priklausyti nuo bylos, dėl kurios kreiptasi į teismą, aplinkybių. Kalbant apie Susitariančiosios Valstybės teismuose nagrinėjamą bylą, susijusią tik su nuolat gyvenančiais šioje valstybėje asmenimis, konvencija iš esmės nevaidina jokio vaidmens; 2 straipsnis tik nukreipia į šioje valstybėje galiojančias jurisdikcijos taisykles. Tačiau įmanoma, kad tokio pobūdžio byla turi tarptautinį aspektą. Taip, pavyzdžiui, būtų, jei atsakovas būtų užsienietis ir tokiu atveju galėtų pasireikšti 2 straipsnio antrojoje pastraipoje numatytas asimiliacijos principas, arba jei byla būtų iškelta dėl tokio dalyko, dėl kurio kita Susitariančioji Valstybė turi išimtinę jurisdikciją (16 straipsnis), arba jei egzistuoatų *lis pendens* ar susiję ieškiniai su nagrinėjamu kitos valstybės teisme ieškiniu (21–23 straipsniai).“

90. Atsakovai pagrindinėje byloje bei Jungtinės Karalystės vyriausybė vadovaujasi šiuo pranešimu teigdami, kad vieninteliai tarptautinės jurisdikcijos klausimai, susiję su Briuselio konvencijoje nustatytomis taisyklėmis, yra klausimai, išskylančys Susitariančiųjų Valstybių tarpusavio santykiuose. Todėl konvencija, ypač jos 2 straipsnis, neturi būti taikoma byloje, neturinčioje ryšio su daugiau kaip viena Susitariančiąja Valstybe, tai yra tik Susitariančiosios Valstybės vidaus teisiniais santykiams arba tik užsienio valstybių (ne Bendrijos) teisiniais santykiams ar ne tik Bendrijos vidaus teisiniais santykiams, kitaip tariant, kurie apimtų ne tik kelias Susitariančiąsias Valstybes, bet Susitariančiąją Valstybę ir trečiąją valstybę.

91. Pirmojo atsakovo pagrindinėje byloje bei Jungtinės Karalystės vyriausybės nuomone, šis požiūris yra patvirtintas Teisingumo Teismo praktikoje. Iš tikrųjų 1976 m. spalio 6 d. Sprendime *Tessili*⁵⁴ bei 1990 m. gegužės 15 d. Sprendime *Hagen*⁵⁵ Teisingumo Teismas bendrais bruožais pažymėjo, kad konvencijoje numatytos jurisdikcijos taisyklės taikomos *Bendrijos vidaus* santykiuose.

92. Mano nuomone, nereikia manyti, kad šioje teismo praktikoje įtvirtintas bendras principas, leidžiantis visais nagrinėjamais atvejais nustatyti visų konvencijoje įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių taikymo sritį teritorijos arba asmenų atžvilgiu.

93. Iš tikrųjų nė viena iš šių bylų neiškėlė tokio pobūdžio klausimo, todėl ir nereikėjo, kad Teisingumo Teismas priimtų sprendimą šiuo klausimu. Be to, šios bylos buvo susijusios tik su konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi bei 6 straipsnio 2 dalimi, o ne su 2 straipsniu, kaip yra pagrindinėje byloje. Taigi, kaip matysime vėliau⁵⁶, minėtos konvencijos 5 straipsnio 1 dalies bei 6 straipsnio 2 dalies aiškinimas nekelia ypatingų problemų, kalbant apie jų taikymo sritį erdvės atžvilgiu, nes jie aiškiai susiję su situacijomis, kuriose dalyvauja kelios Susitariančiosios Valstybės.

54 — 12/76, Rink. p. 1473, 9 punktas.

55 — C-365/88, Rink. p. I-1845, 17 punktas.

56 — Žr. mano išvados 99 ir 100 punktus bei 126–131 punktus.

94. Mano nuomone, iš to išplaukia, kad Teisingumo Teismas niekada nebuvo priėmęs sprendimo, palaikančio Jenard pranešime pateiktą požiūrį dėl Anglijos doktrinos dalies taikymo, kuriam taip pat pritarė atsakovai pagrindinėje byloje bei Jungtinės Karalystės vyriausybė⁵⁷.

95. Be to, įdomu pažymėti, kad šis požiūris neatspindi doktrinos vientisumo. Galima netgi teigti, kad išryškėja stipri tendencija, palaikanti visiškai priešingą požiūrį. Turimas omenyje G. Droz, kuris, kaip ir Jenard, dalyvavo rengiant Briuselio konvenciją⁵⁸, požiūris.

96. Remiantis šiuo daugybės autorių⁵⁹ palaikomu požiūriu, preambulės sakinio (tai yra

dėl Susitariančiųjų Valstybių teismų *tarptautinės* jurisdikcijos apibrėžimo) nereikia suprasti taip, kad konvencijos 2 straipsnio taikymas priklauso nuo specialios sąlygos dėl atitinkamų teisinių santykių tarptautinio pobūdžio įvykdymo.

97. G. Droz nuomone, poreikis riboti konvencijos taikymą tarptautiniams teisiniams santykiams yra, tik jeigu joje įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės galėtų būti pritaikytos vidaus teisės sistemoje. Nagrinėjamas 2 straipsnis tik nukreipia į atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos Susitariančiojoje Valstybėje galiojančias jurisdikcijos taisykles, tai yra į teritorinės jurisdikcijos paskirstymo šios valstybės viduje taisykles. Taigi nėra jokio pavojaus, kad 2 straipsnio taisyklė tiesiogiai veikia vidaus teisės sistemoje.

98. Iš to šis autorius daro išvadą, jog tam, kad konvencijos 2 straipsnis būtų taikomas, yra nesvarbu, ar ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos Susitariančiojoje Valstybėje, ir ar kalbama apie tarptautinius, ar apie vidaus santykius⁶⁰.

57 — Dėl šios Anglijos doktrinos dalies žr. L. Collins, 1990 m., 106 LQR, p. 538 ir 539, cituojamą *Court of Appeal* sprendime *Harrods* (p. 103), ir P. Kaye, *Civil jurisdiction and enforcement of foreign judgments*, Professional Books Limited, 1987 m., p. 216–225.

58 — Žr. G. Droz, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun (Étude de la convention de Bruxelles du 27 septembre 1968)*, 1972 m., p. 23–25.

59 — Žr. dėl Belgijos doktrinos F. Rigaux ir M. Fallon, *Droit international privé*, Maison Larquier, 2-asis pataisytas leidimas, 1993 m., tome II, *Droit positif belge*, p. 173; M. Weser, *Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions*, CIDC ir A. Pédone, 1975 m., p. 215–217; dėl Vokietijos doktrinos – R. Geimer, R. Schütze, *Internationale Urteilsanerkennung*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1983 m., Band I, 1. Halbband, p. 220–222; R. Geimer, „The right of access to the Courts under the Brussels convention“, *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe, Proceedings of the Colloquium on the Interpretation of the Brussels Convention by the Court of Justice considered in the context of the European Judicial Area, Luxembourg, 11 and 12 march 1991*, Butterworths, 1992 m., p. 39 ir 40 (dėl *Court of Appeal* sprendimo *Harrods*); dėl Nyderlandų doktrinos – H. Duintjer Tebbens, „The english Court of Appeal in *re Harrods*: An unwelcome Interpretation of the Brussels Convention“, *Law and Reality: Essays on National and International Procedural Law in Honour of Cornelis Carel Albert Voskuil*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992 m., p. 47 ir kt.

60 — G. Droz nuomone, tas pats taikoma konvencijos 16 straipsnyje esančioms išimtinės jurisdikcijos taisyklėms.

99. Vadovaudamasis šia logika, jis dar nurodė, kad, priešingai 2 straipsnyje įtvirtintai bendros jurisdikcijos taisyklei, 5 straipsnyje išvardytos specialiosios jurisdikcijos taisyklės tam tikroms byloms nagrinėti nurodo konkretų teismą, pavyzdžiui, dėl deliktinės arba kvazideliktinės atsakomybės — vietos, kurioje buvo padaryta žala, teismą. Jis patikslino, kad tas pats principas taikomas jurisdikcijos taisyklėms draudimo bylose (konvencijos II antraštinės dalies 3 skirsnis) bei jurisdikcijos taisyklėms bylose dėl vartotojų sutarčių (šios konvencijos II antraštinės dalies 4 skirsnis).

100. G. Droz pabrėžė, kad šių sričių pobūdis yra būtinai tarptautinis, nes kalbama tik apie atvejus, kai nuolat gyvenančiam Susitariančiosios Valstybės teritorijoje atsakovui keliama byla kitos Susitariančiosios Valstybės teisme. Kitaip tariant, konvencijos preambulėje esantis žodis „tarptautinis“, kiek tai susiję su jos nuostatomis, turi ne privalomąjį, o deklaratyvų pobūdį ta prasme, kad jis tik patvirtina jau turimos informacijos egzistavimą, todėl visai nebūtina šios reikalauti siekiant patvirtinti jos buvimą.

101. Galiausiai, jo nuomone, nagrinėjamas žodis tik tuo atveju galėtų turėti poveikį, tai yra būtų privalomas, jei bylos šalys nuolat gyventų toje pačioje Susitariančiojoje Valsty-

bėje ir pasirinktų tos Susitariančiosios Valstybės teismą spręsti savo ginčams, patikslinant, kad nagrinėjamos bylos esmė nėra tarptautinio pobūdžio.

102. Iš tikrųjų, jei konvencijos 17 straipsnis pripažįsta suteikiančiame jurisdikciją susitarime numatyto (-ų) teismo (-ų) išimtinę jurisdikciją – tik tam tikrais atvejais, jis nereikalauja, kad atitinkamuose teisiniuose santykiuose būtų užsienio elementas. Jei remiamasi tik jo formuluote, negalima pašalinti galimybės, kad 17 straipsnis taikomas tik vidaus teisiniamis santykiams. Tik šiuo konkrečiu atveju galima būtų daryti nuorodą į Briuselio konvencijos preambulėje minimą jurisdikcijos taisyklių tarptautinį pobūdį, siekiant išvengti 17 straipsnio taikymo⁶¹.

103. Apibendrinant šį požiūrį galima padaryti išvadą, kad konvencijos 2 straipsnio taikymas nepriklauso nuo tarptautinių teisiinių santykių buvimo, kad ir kokia būtų jų forma, tai yra, ar šie teisiniai santykiai susiję su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe, ar su dviem Susitariančiosiomis Valstybėmis.

61 — Daugumos mokslininkų nuomone, taip turi būti tada, kai pasirinktas teismas yra ne šalių nuolatinės gyvenamosios vietos Susitariančiojoje valstybėje. Iš tikrųjų jurisdikciją suteikiančioms taisyklėms vidaus teisėje nebūtų teikiama pirmenybė, nes jos, remiantis konvencijos 17 straipsniu, taikomos tik teisiniamis santykiams su užsienio elementu, neatsižvelgiant į tai, kur yra pasirinkto teismo buveinė. Žr. šiuo klausimu H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGDJ, 3-asis leidimas, 2002 m., p. 97, kuriame yra nuorodos į kitas doktrinas.

104. Kai kurie autoriai laikosi tarpinio požiūrio, pagal kurį, darant prielaidą, kad atitinkamų teisinių santykių tarptautinis pobūdis yra konvencijos 2 straipsnio taikymo sąlyga, nėra jokio pagrindo manyti, jog santykių, susijusių su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe, tarptautinio pobūdžio nepakanka tam, kad ši sąlyga būtų įvykdyta⁶². Ši požiūrį palaiko Vokietijos vyriausybė⁶³.

mas išsamiai išnagrinėjus konvenciją. Iš tikrųjų nei 2 straipsnio formuluotė, nei bendra konvencijos struktūra nedraudžia, kad šis straipsnis būtų taikomas tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe susijusiems teisiniams santykiams. Be to, priešingai, konvencija siekiami tikslai prieštarauja tam, kad minėto 2 straipsnio taikymas priklausytų nuo susijusių su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis teisinių santykių egzistavimo, todėl šis straipsnis netaikomas byloje, susijusioje su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe.

105. Ši įvairių požiūrių apžvalga įrodo, kad dauguma autorių nepalaiko Jenard pranešime pateiktų teiginių dėl Bruselio konvencijos taikymo srities teritorijos arba asmenų atžvilgiu.

2) Konvencijos 2 straipsnio formuluotė

107. Priminsiu, kad konvencijos 2 straipsnis numato, jog: „Atsižvelgiant į šios konvencijos nuostatas, Susitariančiojoje Valstybėje nuolatinę gyvenamąją vietą turintiems asmenims, kad ir kokia būtų jų pilietybė, byla keliama tos valstybės teismuose.

106. Mano nuomone, nagrinėjamame pranešime dominuojantis požiūris nepatvirtina-

Asmenims, kurie nėra valstybės, kur jie turi nuolatinę gyvenamąją vietą, piliečiai, taikomos jurisdikcijos taisyklės, taikytinos tos valstybės piliečiams.“

62 — Žr. J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozessrecht — Kommentar zu EuGVÖ und Lugano-Übereinkommen*, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2002 m., p. 106.

63 — Šioje byloje Komisija tik pažymėjo, jog konvencijos 2 straipsnis nėra netaikomas vien todėl, kad ieškovas nuolat gyvena toje pačioje Susitariančiojoje valstybėje kaip ir pirmasis atsakovas, ir kad pagrindinė byla susijusi su santykiais tarp Susitariančiosios ir trečiosios valstybių. Ji nepateikė atsakymo į klausimą, ar 2 straipsnio taikymas reikalauja, kad ginčas būtų tarptautinis, ir, jeigu jis to reikalauja, ar pakanka, kad užsienio elementas būtų trečiojoje valstybėje. Esant šioms aplinkybėms, pažymėtina, kad 1/03 nuomonėje dėl būsimos peržiūrėtos Lugano konvencijos ji teigė (rašytinių pastabų 170 punktą), kad bet kuri byla, pateikta valstybės narės teismui ir turinti ryšį su kita valstybe, valstybe nare ar ne, patenka į Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritį. Komisija dar pažymėjo, kad šis reglamentas reglamentuoja ir vidaus ginčus (kai visi siejantys veiksniai yra vienoje valstybėje).

108. Reikia pažymėti, kad šio straipsnio formuluotėje nėra nieko, kas bylotų apie tai,

jog šiame straipsnyje numatytos jurisdikcijos taisyklės taikymas priklauso nuo kelių Susitariančiųjų Valstybių teisinių santykių egzistavimo sąlygos. Vienintelė jos taikymui numatyta sąlyga yra atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos sąlyga. Jei laikysimės 2 straipsnio formuluotės, tam, kad šis straipsnis būtų taikomas, pakanka, jog atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta būtų Susitariančiosios Valstybės teritorijoje.

109. Taigi jame aiškiai nurodyta, kad atsakovo pilietybė yra nesvarbi. Nesvarbu, ar pastarasis turi Susitariančiosios Valstybės, kurioje ji nuolat gyvena, pilietybę, kitos Susitariančiosios Valstybės ar trečiosios šalies pilietybę.

110. Nors 2 straipsnis aiškiai to nenumato, tą patį galima sakyti apie ieškovą: jo nuolatinė gyvenamoji vieta ir pilietybė neturi reikšmės.

111. Teisingumo Teismas tai nurodė minėtame sprendime *Group Josi* dėl ginčo tarp Vankuveryje įsteigtos pagal Kanados teisę draudimo bendrovės (ieškovė) ir Briuselyje įsteigtos pagal Belgijos teisę perdraudimo bendrovės (atsakovė) dėl to, kad pastaroji dalyvavo perdraudimo sandoryje, kurį jai pasiūlė Prancūzijoje pagal šios valstybės teisę įsteigta bendrovė, remdamasi atitinkamos Kanados bendrovės nurodymais. Kadangi Belgijos bendrovė, vadovaudamasi Briuselio

konvencijos 2 straipsniu, pareiškė, kad Prancūzijos teismas, į kurį buvo kreiptasi, neturi jurisdikcijos, Versalio (Prancūzija) apeliacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar šioje konvencijoje numatytos jurisdikcijos taisyklės turi būti taikomos, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta arba buveinė yra Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, o ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje. Šis teismas norėjo žinoti, ar galima remtis konvencijos taisyklėmis prieš ieškovą, nuolat gyvenantį valstybėje, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, nes, jo nuomone, taip Bendrijos teisė būtų taikoma trečiosioms šalims⁶⁴.

112. Atsakydamas į šį prejudicinį klausimą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad „remiantis bendra taisykle, ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta nėra svarbi taikant konvencijoje nustatytas jurisdikcijos taisykles, nes šis taikymas iš esmės priklauso tik nuo Susitariančiojoje Valstybėje esančios atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijaus“⁶⁵. Jis taip pat nurodė, kad „kitais atvejais, kai konvencija aiškiai numato, jog šių jurisdikcijos taisyklių taikymas priklauso nuo ieškovo gyvenamosios vietos Susitariančiojoje Valstybėje“⁶⁶. Iš to Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad „konvencija iš esmės nesudaro kliūčių tam, kad joje nustatytos jurisdikcijos taisyklės būtų taikomos byloje tarp Susitariančiojoje Valstybėje nuolat gyvenančio atsakovo ir

64 — Žr. 30 punktą.

65 — Ten pat, 57 punktas.

66 — Ten pat, 58 punktas (pažymėta mano).

trečiojoje valstybėje nuolat gyvenančio ieškovo“⁶⁷.

113. Mano nuomone, ši teismų praktika gali būti pritaikyta ir tam atvejui, kai ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje kaip ir atsakovo.

114. Aš manau, kad jei konvencijos rengėjai iš tikrųjų būtų nenorėję šiuo atveju taikyti jos 2 straipsnio, jie *aiškiai* tai būtų nurodę pačios konvencijos tekste. Tačiau taip nėra. Jenard teiginiai negali paneigti šios išvados, nes jie įpareigoja tik jų autorių, o ne Susitariančiąsias Valstybes. Taigi darau prielaidą, kad konvencijos 2 straipsnis turi būti taikomas, net jei ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje kaip ir atsakovo.

115. Tokia išvada teisinga net tuo atveju, taip yra ir šioje byloje, kai bylos esmė susijusi tik su trečiąja, o ne su jokia kita Susitariančiąja Valstybe.

116. Iš tikrųjų iš 2 straipsnio formuluotės išplaukia, kad jame numatyta jurisdikcijos

taisyklė taikoma „atsižvelgiant į šios konvencijos nuostatas“. Nagrinėdami bendrą konvencijos struktūrą matysime, kad jei tam tikros jurisdikcijos taisyklės – kitos, nei numatytos 2 straipsnyje – turi būti taikomos tik ypatingais atvejais, kai bylos esmė ar šalių situacija susijusi su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis, tuo nenorima pasakyti, kad tai galioja 2 straipsniui. Priešingas vertinimas pažeistų šių kitų jurisdikcijos taisyklių specifiką.

117. Be to, taip išplėsti sąlygą dėl kelias Susitariančiąsias Valstybes apimančių teisinių santykių egzistavimo reikštų papildyti konvencijos 2 straipsnio formuluotę papildoma sąlyga, kurios joje nėra. Įmanoma, kad šis papildymas prieštarautų konvencijos rengėjų valiai. Iš tikrųjų, kaip pagrįstai pažymėjo Vokietijos vyriausybė, jei pastarieji būtų norėję apriboti 2 straipsnio taikymą santykiais, kuriuose dalyvauja kelios Susitariančiosios Valstybės, jie tai aiškiai būtų nurodę, kaip tai padarė kitų nagrinėjamų jurisdikcijos taisyklių atveju.

118. Iš to darau išvadą, jog konvencijos 2 straipsnis nedraudžia, kad jis būtų taikomas tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe susijusiems teisiniams santykiams. Bendra konvencijos struktūra patvirtina šį aiškinimą.

67 — Ten pat, 59 punktas.

3) Bendra konvencijos struktūra

119. Mano nuomone, bendra konvencijos struktūra taip pat nedraudžia, kad jos 2 straipsnis būtų taikomas tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja šalimi susijusiems teisiniams santykiams.

120. Iš tikrųjų, kaip matysime detaliau, Briuselio konvencija sukurta teisingumo erdvė yra skirtingos raidos sritis, kuri – remiantis šios konvencijos atitinkamomis nuostatomis ir aplinkybėmis – gali būti apribota iki su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis susijusių teisinių santykių arba pasireikšti pasauliniu mastu bylose, susijusiose su viena Susitariančiąja Valstybe ir viena arba keliomis trečiosiomis šalimis.

121. Iš to darau išvadą, kad jei tiesa, jog tam tikros konvencijos nuostatos turi būti iš esmės taikomos tik su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis susijusiems teisiniams santykiams, bendra šios konvencijos struktūra nedraudžia, kad 2 straipsnio nuostatų atžvilgiu būtų kitaip. Mano nuomone, iš to išplaukia, kad šis straipsnis gali būti taikomas, atsižvelgiant į aplinkybes, su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis susijusiems teisiniams santykiams arba byloms, susijusioms su viena Susitariančiąja Valstybe ir viena arba keliomis trečiosiomis valstybėmis.

122. Būtent tai apžvelgsiu, iš eilės nagrinėdamas įvairias konvencijos nuostatas.

123. Visų pirma, svarbu priminti, jog *konvencijos 4 straipsnio pirmoji pastraipa* numato, kad „jei atsakovas Susitariančiojoje Valstybėje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, kiekvienos Susitariančiosios Valstybės teismų jurisdikcija, atsižvelgiant į (konvencijos) 16 straipsnio nuostatas, nustatoma pagal tos valstybės teisę“. Kitaip tariant, jei atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje, teismo, į kuri buvo kreiptasi, jurisdikcija iš esmės nustatoma taikant jurisdikcijos taisykles, galiojančias Susitariančiojoje Valstybėje, kurios teritorijoje yra šis teismas, o ne konvencijoje apibrėžtas tiesioginės jurisdikcijos taisykles.

124. Taigi konvencijoje įtvirtintų tiesioginės jurisdikcijos taisyklių taikymo galimybė pašalinama (atsižvelgiant į 16 straipsnyje esančias taisykles) tik tuo atveju, kai atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje. Iš to išplaukia, kad niekas neleidžia manyti, jog konvencijos 2 straipsnio jurisdikcijos taisyklių taikymo galimybė būtų pašalinama tuo atveju, jei ieškovo ir atsakovo arba vieno iš atsakovų (kaip yra pagrindinėje byloje) gyvenamoji vieta būtų toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje ir jei nagrinėjami teisiniai santykiai būtų susiję su trečiąja šalimi, o ne su kita Susitariančiąja Valstybe (remiantis bylos esme ir (arba) kitų atsakovų nuolatine gyvenamąja vieta).

125. Iš to darau išvadą, kad konvencijos 4 straipsnio pirmąją pastraipą siekiama patvirtinti požiūrį, jog šios konvencijos 2 straipsnyje numatytos jurisdikcijos taisyklės gali būti taikomos pagrindinės bylos situacijoje.

126. Aišku, kaip jau pažymėjau, kai kurios jurisdikcijos taisyklės — kitos nei numatytos 2 straipsnyje — turi būti taikomos tik tuo atveju, kai bylos esmė arba šalių situacija susijusi su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis. Taip yra konvencijos 5 ir 6 straipsniuose numatytų *specialiųjų jurisdikcijos taisyklių* bei šios konvencijos II antraštinės dalies 3 ir 4 skirsniuose išvardytų *ypatingųjų jurisdikcijos taisyklių* draudimo bylų ir bylų dėl vartotojų sutarčių atvejais.

127. Tačiau svarbu priminti, kad, remiantis nusistovėjusia teismo praktika⁶⁸, šios jurisdikcijos taisyklės, specialiosios ar ypatingosios, leidžia nukrypti nuo 2 straipsnyje numatytos pagrindinės taisyklės ta prasme, kad jos suteikia ieškovui galimybę *tik išvardytais*

atvejais pasirinkti, ar pareikšti savo ieškinį, tai yra pradėti bylą prieš atsakovą, ne tos Susitariančiosios Valstybės, kurioje pastarasis nuolat gyvena, teismuose.

128. Šios leidžiančios nukrypti jurisdikcijos taisyklės atitinka gero teisingumo administravimo ir tinkamo proceso organizavimo reikalavimus, atsižvelgiant į tiesioginio ar ypač glaudaus ryšio egzistavimą tarp ieškinio ir kitos Susitariančiosios Valstybės nei ta, kurioje yra atitinkamo atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismų⁶⁹, arba ketinimą apsaugoti kai kuriuos atsakovus, kurių ypatinga situacija išimties tvarka leidžia pripažinti jų nuolatinės gyvenamosios vietos, kuri, pavyzdžiui, yra ne toje Susitariančiojoje Valstybėje, kur gyvena atsakovas, Susitariančiosios Valstybės teismų jurisdikciją⁷⁰.

129. Tik šiais ypatingais atvejais Briuselio konvencija daro jurisdikcijos taisyklių taikymą priklausomą nuo su keliomis Susita-

68 — Žr. 1992 m. birželio 17 d. Sprendimą *Handte* (C-26/91, Rink. p. I-3967, 14 punktas); 1993 m. sausio 19 d. Sprendimą *Shearson Lehman Hutton* (C-89/91, Rink. p. I-139, 15 ir 16 punktai); 1997 m. liepos 3 d. Sprendimą *Benincasa* (C-269/95, Rink. p. I-3767, 13 punktas); 1998 m. spalio 27 d. Sprendimą *Réunion européenne kt.* (C-51/97, Rink. p. I-6511, 16 punktas) bei minėtą sprendimą *Group Josi* (36–40 punktai) ir naują 2001 m. birželio 10 d. Sprendimą *Kronhofer* (C-168/02, Rink. p. I-6009, 12 ir 13 punktai).

69 — Žr. dėl 5 straipsnio 1 dalies dalykų, susijusių su sutartimi, 1980 m. sausio 17 d. Sprendimą *Zelger* (56/79, Rink. p. 89, 3 punktas); dėl 5 straipsnio 3 dalies dalykų, susijusių su civilinės teisės pažeidimais, deliktu ar kvazideliktu, — 1976 m. lapkričio 30 d. Sprendimą *Bier*, vadinamąjį „Mines de potasse d'Alsace“ (21/76, Rink. p. 1735, 11 punktas); dėl 6 straipsnio 1 dalies tuo atveju, kai yra keli atsakovai, — 1988 m. rugsėjo 27 d. Sprendimą *Kalfelis prieš Schröder* (189/87, Rink. p. 5565, 11 punktas) ir dėl 6 straipsnio 2 dalies, susijusios su ieškiniu dėl garantijos ar laidavimo, — minėtą sprendimą *Hagen* (11 punktas).

70 — Tai taikoma kreditoriams išlaikymo bylose (5 straipsnio 2 dalis), vartotojams (13 ir 14 straipsniai) arba apdraustiems asmenims (8, 9 ir 10 straipsniai), susitarimo šalis, kurios gali būti ekonomiškai silpnesnės ir teisiškai mažiau patyrusios negu kita susitarimo šalis). Dėl konvencijos 13 ir 14 straipsniuose siekiamų tikslų būtent žr. 2002 m. liepos 11 d. Sprendimą *Gabriel* (C-96/00, Rink. p. I-6367, 39 punktas).

riančiosiomis Valstybėmis susijusių teisinių santykių egzistavimo, remiantis bylos esme arba bylos šalių atitinkama nuolatine gyvenamąja vieta.

130. Iš tikrųjų visiškai aišku, kad esančių kolizijoje su atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos taisyklėmis jurisdikcijos taisyklių taikymas reikalauja, jog būtų ryšys su kita Susitariančiąja Valstybe nei ta, kurioje nuolat gyvena atsakovas; o 2 straipsnio jurisdikcijos taisyklės atžvilgiu yra kitaip, nes ji remiasi būtent tokia gyvenamąja vieta.

131. Iš to darau išvadą, kad tai, kas tinka konvencijos specialiosios arba ypatingosios jurisdikcijos taisyklių taikymui, netinka 2 straipsnio bendros taisyklės taikymui.

132. Be to, įdomu pažymėti, kad ypatingųjų jurisdikcijos taisyklių (išvardytų konvencijos II antraštinės dalies 3 ir 4 skirsniuose) taikymas nebūtinai reiškia, jog atsakovas realiai arba tikrai nuolat gyvena Susitariančiojoje Valstybėje (šios valstybės vidaus teisės prasme, nesant nuolatinės gyvenamosios vietos apibrėžimo konvencijoje). Taigi gali būti, kad šios jurisdikcijos taisyklės taikomos, kai nagrinėjami teisiniai santykiai yra labiau susiję su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja šalimi nei su abiem Susitariančiosiomis Valstybėmis.

133. Iš tikrųjų konvencijos 8 straipsnis (dėl draudimo bylų) bei 13 straipsnis (dėl bylų, susijusių su vartotojų sudarytomis sutartimis) atitinkamai numato, kad jei draudikas arba su vartotoju sudariusi sutartį šalis neturi nuolatinės buveinės Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, bet turi Susitariančiojoje Valstybėje filialą, agentūrą ar kitą įstaigą, ieškiniuose dėl jų eksploatacijos laikoma, jog jie turi buveinę toje valstybėje.

134. Iš šių nuostatų išplaukia, kad draudikas arba su vartotoju sudariusi sutartį šalis, turintys buveinę trečiojoje valstybėje, laikomi turinčiais buveinę Susitariančiojoje valstybėje šioje srityje egzistuojančių apsauginių jurisdikcijos taisyklių taikymo tikslais. Šis teisinis netikrumas leidžia išvengti konvencijos 4 straipsnio taikymo, tai yra Susitariančiojoje Valstybėje, kurios teritorijoje yra teismas, į kurį buvo kreiptasi, galiojančių jurisdikcijos taisyklių taikymo, jei atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje⁷¹.

135. Taigi būtų nepagrįsta tikėtis, kad konvencijos II antraštinės dalies 3 ir 4 skirsnių

71 — Tai Teisingumo Teismas pabrėžė dėl 13 straipsnio antrosios pastraipos 1994 m. rugsėjo 15 d. Sprendime *Bremer ir Noller* (C-318/93, Rink. p. I-4275, 18 punktas).

ypatingosios jurisdikcijos taisyklės būtų taikomos tik iš tikrųjų ar didžiąja dalimi su dviem Susitariančiosiomis Valstybėmis susijusiems teisiniams santykiams.

jurisdikcijos taisyklės būtų taikomos, nes pastarosios taikomos net tada, kai ieškovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje.

136. Dėl konvencijos 16 straipsnio *išimtinių jurisdikcijos taisyklių* yra aiškiai nurodyta, kad jos taikomos, „nepaisant nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės“. Iš tikrųjų šios leidžiančios nukrypti nuo konvencijos 2 straipsnio taikymo jurisdikcijos taisyklės grindžiamos ypač glaudžiu ryšiu tarp bylos esmės ir Susitariančiosios Valstybės teritorijos⁷². Taip yra, pavyzdžiui, daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą ar nekilnojamojo turto nuomos bylose. Šiuo atveju bylos esmė glaudžiai susijusi su Susitariančiąja Valstybe, kurios teritorijoje yra aptariamas nekilnojamas turtas, ir todėl tik šios Susitariančiosios Valstybės teismai turi jurisdikciją nagrinėti tokias bylas.

137. Teisingumo Teismas patikslino, kad išimtinės jurisdikcijos taisyklės taikomos, „nepaisant atsakovo ir ieškovo gyvenamosios vietos ar buveinės“⁷³. Šis patikslinimas skirtas parodyti, jog iš esmės nebūtina, kad ieškovas nuolat gyventų Susitariančiojoje Valstybėje tam, kad konvencijoje numatytos

138. Tęsiant šią teismo praktiką galima teigti, kad konvencijos 16 straipsnio jurisdikcijos taisyklės taip pat turi būti taikomos, jei atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje, arba net jei visos šalys yra įsisteigusios tokioje valstybėje⁷⁴.

139. Be to, nepaisant galinčių atsirasti dėl minėtos konvencijos 16 straipsnio „pripažinimo“ pasekmių, tuo atveju, kai šiame straipsnyje numatyti teisingumą lemiantys veiksniai yra valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teritorijoje⁷⁵, galima teigti, kad šiame straipsnyje esančios jurisdikcijos taisyklės gali būti taikomos tik su Susitariančiąja Valstybe (esant minėtame straipsnyje nurodytam ryšiui) ir trečiąja šalimi (dėl ieškovo ir (arba) atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos) susijusiems teisiniams santykiams. Šiuo atveju 16 straipsnio taikymo sritis teritorijos arba asmenų atžvilgiu gali būti prilyginta 2 straipsnio taikymo sričiai.

72 — Žr. minėtą sprendimą *Group Josi* (46 punktas).

73 — Ten pat.

74 — Žr. H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 3-iasis leidimas, LGDJ, 2002, p. 71.

75 — Šis klausimas lieka atviras. Kaip jau pažymėjau 70 punkte, to nenagrinėsiu, nes pagrindinėje byloje tokio nagrinėjimo ir nereikia.

140. Tas pat pasakytina apie *konvencijos taisyklės dėl aiškaus jurisdikcijos išplėtimo*. Iš tikrųjų yra aiškiai numatyta, kad šios taisyklės gali būti taikomos, jei viena ar daugiau jurisdikciją suteikiančio susitarimo šalių (17 straipsnio pirmoji pastraipa) arba net visos šalys (17 straipsnio antroji pastraipa) nuolat gyvena trečiojoje valstybėje. Taigi šios taisyklės gali būti taikomos tik santykiuose tarp vienos ar daugiau trečiųjų valstybių (kurios (-ių) teritorijoje nuolat gyvena šalys) ir Susitariančiosios Valstybės (kurios teritorijoje yra pasirinktas teismas).

141. Taigi konvencijos taisyklės dėl išimtinės jurisdikcijos ir dėl aiškaus jurisdikcijos išplėtimo turi būti taikomos tik su Susitariančiąja Valstybe ir viena ar keliomis trečiosiomis valstybėmis susijusiems teisiniams santykiams. Tai įrodymas, kad visų konvencijoje numatytų jurisdikcijos taisyklių taikymas nėra ribojamas su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis susijusiais santykiais.

142. Neginčijama, kad Briuselio konvencijos taisyklės *lis pendens* ir susijusių ieškinių bei pripažinimo ir vykdymo srityse turi būti taikomos santykiams tarp įvairių Susitariančiųjų Valstybių. Tai aiškiai išplaukia iš

21 straipsnio dėl *lis pendens*, iš 22 straipsnio dėl susijusių ieškinių bei iš 25, 26 ir 31 straipsnių dėl pripažinimo ir vykdymo.

143. Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, konvencijos 21 bei 22 straipsniais dėl gero teisingumo administravimo Bendrijoje siekiama išvengti lygiagrečių procesų įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismuose ir dėl to galinčių atsirasti priešingų sprendimų, siekiant kiek įmanoma išvengti atvejų, kai vienoje Susitariančiojoje Valstybėje priimtas sprendimas gali būti nepripažintas kitoje Susitariančiojoje Valstybėje⁷⁶.

144. Briuselio konvencija buvo nustatyta supaprastinta teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo tvarka, grindžiama Bendrijos valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu, kalbant apie jų teisinės sistemas ir teismines institucijas⁷⁷. Tačiau taip ne visada būna valstybių narių ir trečiųjų valstybių santy-

76 — Žr. 1991 m. birželio 27 d. Sprendimą *Overseas Union Insurance ir kt.* (C-351/89, Rink. p. I-3317, 16 punktas) ir 2003 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Gasser* (C-116/02, Rink. p. I-14693, 41 punktas).

77 — Žr. minėtus sprendimus *Gasser* ir *Turner* (24 punktas).

kiuose. Todėl ši konvencijos tvarka taikoma tik valstybės narės teismų priimamiems sprendimams, siekiant jų pripažinimo ir vykdymo kitoje valstybėje narėje.

147. Tačiau niekas nedraudžia, kad kitaip būtų konvencijos 2 straipsnyje įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių atžvilgiu.

145. Be to, 1994 m. sausio 20 d. Sprendime *Owens Bank* Teisingumo Teismas nusprendė, kad konvencijos taisyklės dėl pripažinimo ir vykdymo netaikomos procedūroms, skirtoms skelbti vykdytinais trečiosiose valstybėse priimtus sprendimus⁷⁸. Iš to jis nusprendė, kad taisyklės, susijusios su *lis pendens* ir susijusiais ieškiniais, neturi spręsti problemų dėl lygiagrečiai skirtingose Susitariančiosiose Valstybėse vykstančių procesų dėl trečiosiose valstybėse priimtų sprendimų pripažinimo ir vykdymo⁷⁹.

146. Taigi reikia konstatuoti, kad Briuselio konvencijos taisyklės dėl *lis pendens* ir susijusių ieškinų bei pripažinimo ir vykdymo iš esmės turi būti taikomos tik įvairių Susitariančiųjų Valstybių santykiams.

148. Be to, svarbu patikslinti, kad aptariamose taisyklėse ne visada apsiriboja tik kelių Susitariančiųjų Valstybių santykiais, nes jos taip pat gali būti svarbios bylose, susijusiose su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe.

149. Iš tikrųjų, kalbant apie *lis pendens* ir susijusių ieškinų taisykles, tam, kad 21 arba 22 straipsniai būtų taikomi, nebūtina, jog viena ar kita bylos šalis nuolat gyventų Susitariančiosios Valstybės teritorijoje. Teisingumo Teismas tai nurodė minėtame sprendime *Overseas Union Insurance ir kt.*, dėl 21 straipsnio nuspręsdamas, kad „ši nuostata turi būti taikoma ir tuo atveju, kai teismo jurisdikcija apibrėžta pačioje konvencijoje, ir tuo atveju, kai ji išplaukia iš Susitariančiosios Valstybės teisės aktų pagal konvencijos 4 straipsnį“, tai yra, jei atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje⁸⁰. Taip yra ir 22 straipsnio atveju, nes nėra nuostatų, nustatančių kokį nors reikalavimą šiuo klausimu.

78 — C-129/92 (Rink. p. I-117, 25 punktas).

79 — Ten pat, 37 punktas.

80 — Žr. 14 punktą.

150. Be to, kaip pažymėjo Vokietijos vyriausybė ir Komisija, konvencijos taisyklės dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo turi būti taikomos kad ir koks būtų jurisdikcijos pagrindas, kuriuo rėmėsi teismai, priėmę nagrinėjamus sprendimus. Ši jurisdikcija gali išplaukti iš konvencijos arba Susitariančiosios Valstybės, kurios teritorijoje yra atitinkami teismai, teisės aktų.

mo kitoje Susitariančiojoje Valstybėje, tai nereiškia, kad tokiuose procesuose nagrinėtos bylos arba aptariamai sprendimai yra tik vidaus pobūdžio arba tik tarptautinio pobūdžio dėl jų ryšio su viena Susitariančiąja Valstybe ir viena trečiąja valstybe, o ne dviem Susitariančiosiomis Valstybėmis.

151. Todėl šių konvencijos taisyklių taikymui nesvarbu, ar nagrinėjama byla susijusi tik su vienintele Susitariančiąja Valstybe⁸¹, ar su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis, ar su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe.

153. Dėl to, kad nagrinėjamos bylos gali būti susijusios su trečiosiomis valstybėmis, konvencijos rengėjai nusprendė numatyti tam tikras specialias pripažinimo taisykles.

152. Kitaip tariant, jei iš konvencijos taisyklių dėl *lis pendens* ir susijusių ieškinių arba dėl pripažinimo ir vykdymo aiškiai išplaukia, kad jos taikomos įvairių Susitariančiųjų Valstybių santykiams, nes susijusios su įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų nagrinėjamomis bylomis arba su sprendimais, priimtais vienoje Susitariančiosios Valstybės teismuose, siekiant jų pripažinimo ir vykdymo.

154. Konvencijos 27 straipsnio 5 punktą numato, kad Susitariančiojoje Valstybėje priimtas sprendimas nepripažįstamas kitoje Susitariančiojoje Valstybėje (valstybėje, kurioje siekiama, kad jis būtų pripažintas), jeigu jis nesuderinamas su teismo sprendimu, anksčiau priimtu trečiojoje valstybėje tarp tų pačių šalių, byloje dėl to paties dalyko ir pagrindo, kai nagrinėjamos trečiosios valstybės sprendimas atitinka jam pripažinti priimančiojoje valstybėje būtinas sąlygas (remiantis valstybėje, kurioje siekiama, kad jis būtų pripažintas, tarptautine teise arba remiantis šios valstybės sudarytomis tarptautinėmis sutartimis).

81 — Šiuo klausimu žr. 1985 m. birželio 11 d. Sprendimą *Debaecker* (49/84, Rink. p. 1779) dėl konvencijos 27 straipsnio 2 dalies taikymo, pripažįstant Nyderlanduose Belgijos teismo sprendimą byloje tarp Belgijoje nuolat gyvenančių šalių dėl taip pat Belgijoje esančio nekilnojamojo turto nuomos.

155. Be to, kartu iš konvencijos 28 straipsnio pirmosios pastraipos ir 59 straipsnio pirmosios pastraipos išplaukia, kad Susitariančioji Valstybė, taikydama šioje valstybėje galiojančią nepagrįstos jurisdikcijos taisyklę (pagal konvencijos 4 straipsnį), turi teisę nepripažinti kitos Susitariančiosios Valstybės teismų priimto sprendimo prieš trečiojoje valstybėje nuolat ar paprastai gyvenantį atsakovą, jei valstybė, kurioje siekiama, kad sprendimas būtų pripažintas, sudarė su šia trečiaja valstybe susitarimą, pagal kurį įsipareigojo konkrečiu atveju nepripažinti tokio sprendimo.

jog „būtų klaidinga ir naivu manyti, kad Europos ir trečiųjų valstybių sistemos yra šalia, bet niekada nesusikerta, abipusiai ignoruoja viena kitą <...>; priešingai, yra daug progų susitikti, bendradarbiauti iškeliant sudėtingus klausimus“⁸³.

158. Iš to darau išvadą, kad bendra konvencijos struktūra nedraudžia jos 2 straipsnį taikyti byloms, susijusioms tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiaja valstybe. Ši išvada dėl 2 straipsnio taikymo srities teritorijos ir asmenų atžvilgiu yra dar labiau pagrįsta, kai atsižvelgiama į konvencijos tikslus.

156. Šis nepripažinimo mechanizmas buvo numatytas konvencijoje siekiant sumažinti kai kurių trečiųjų valstybių susirūpinimą dėl Briuselio konvencijos taisyklių, kuriomis siekiama užtikrinti laisvą teismo sprendimų judėjimą Bendrijos viduje, įgyvendinimo trečiojoje valstybėje įsisteigusių atsakovų atžvilgiu⁸².

4) Konvencijos tikslai

157. Visi šie samprotavimai parodo, kad Briuselio konvencija sukurta teismingumo erdvė neapsiriboja Susitariančiųjų Valstybių Bendrijoje išorinėmis sienomis. Profesoriaus Gaudemet-Tallon nuomone, galima teigti,

159. Remiantis preambule, konvencijos tikslas yra „stiprinti Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą“. Taip pat pagal preambulę šiam konvencijos nustatytam tikslui yra skirtos, visų pirma, taisyklės dėl bendros Susitariančiosioms Valstybėms teismų juris-

82 — Šiuo klausimu žr. F. Juenger, *La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale — Réflexions d'un Américain*, RC, 1983 m., p. 37.

83 — „Les frontières extérieures de l'espace judiciaire européen: quelques repères“, *E Pluribus Unum – Liber Amicorum Georges A. L. Droz*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996 m., p. 85, ypač p. 103 ir 104.

dikcijos ir, antra, taisyklės, skirtos palengvinti teismo sprendimų pripažinimą bei nustatyti operatyvią jų užtikrinimo procedūrą.

principo, kuris pagal nusistovėjusią teismo praktiką⁸⁶ taip pat yra vienas iš Briuselio konvencijos tikslų.

160. Teisingumo Teismas išaiškino šio konvencijos tikslo reikšmę būtent dėl nustatytų bendrų jurisdikcijos taisyklių. Jis nustatė, kad Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinės apsaugos stiprinimas reikalauja, kad šios taisyklės „<...> suteiktų ieškovui galimybę *lengvai* nustatyti, į kurį teismą kreiptis su ieškiniu, o atsakovui *pagrįstai* numatyti, kuris teismas gali pradėti bylą prieš jį“⁸⁴. Taip pat Teisingumo Teismas apibūdino šias taisykles kaip „užtikrinančias *aiškumą* dėl jurisdikcijos paskirstymo tarp įvairių nacionalinių teismų, galinčių nagrinėti atitinkamą bylą“⁸⁵.

162. Mano manymu, šie du konvencijos tikslai – ir Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinės apsaugos stiprinimas, ir teisinio saugumo užtikrinimas – reiškia, kad konvencijos 2 straipsnio taikymas negali būti priklausomas nuo bylos, susijusios su įvairiomis Susitariančiosiomis Valstybėmis.

163. Iš tikrųjų tokios sąlygos taikymas neišvengiamai apsunkintų jurisdikcijos taisyklės, nustatytos 2 straipsnyje, įgyvendinimą, nors ši taisyklė gali būti vadinama kertiniu sistemos, įtvirtintos konvencijoje, akmeniu.

161. Iš tikrųjų tik jurisdikcijos taisyklės, atitinkančios šiuos reikalavimus, gali užtikrinti, kad būtų laikomasi teisinio saugumo

164. Nustatyti, ar tai yra Bendrijos vidaus ginčas, gali būti labai sudėtinga užduotis. Gali kilti daug klausimų: kokie kriterijai turi būti taikomi? Kokiais atvejais galima laikyti, kad ginčas yra iš tikrųjų ir pakankamai susijęs su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis? Ar yra svarbu nustatyti įvairių kriterijų, į kuriuos bus atsižvelgiama, svarbumo tvarką? Ar tam tikras kriterijus yra labiau

84 — Žr. 1982 m. kovo 4 d. Sprendimą *Effer* (38/81, Rink. p. 825, 6 punktas); 1993 m. liepos 13 d. Sprendimą *Mulox IBC* (C-125/92, Rink. p. I-4075, 11 punktas); minėtą sprendimą *Benincasa* (26 punktas); 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Tacconi* (C-334/00, Rink. p. I-7357, 20 punktas); 2004 m. vasario 5 d. Sprendimą *DFDS Torline* (C-18/02, Rink. p. I-1417, 36 punktas) ir minėtą sprendimą *Kronhofer* (20 punktas).

85 — Žr. 1994 m. birželio 29 d. Sprendimą *Custom Made Commercial* (C-288/92, Rink. p. I-2913, 15 punktas) ir 2002 m. vasario 19 d. Sprendimą *Besix* (C-256/00, Rink. p. I-1699, 25 punktas).

86 — Žr. minėtus sprendimus *Effer* (6 punktas); *Owens Bank* (32 punktas); *Custom Made Commercial* (18 punktas); *Besix* (24–26 punktai) bei 1999 m. rugsėjo 28 d. Sprendimą *GIE Groupe Concorde ir kt.* (C-440/97, Rink. p. I-6307, 23 punktas) ir 2002 m. birželio 6 d. Sprendimą *Italian Leather* (C-80/00, Rink. p. I-4995, 51 punktas).

tinkamas arba patrauklesnis negu kiti? Kokiam momentui turi būti priskirta situacija: tai dienai, kai ji įvyko, tai dienai, kai gautas teismo šaukimas, ar tai dienai, kai bylą nagrinėjantis teismas priima sprendimą? Tuo atveju, kai bylos esmė nėra susijusi su keliomis valstybėmis, ar pakaktų ieškovui (nuolat gyvenančiam kitoje Susitariančiojoje Valstybėje negu ta, kurios teritorijoje nuolat gyvena atsakovas, ir su kuria visiškai arba iš dalies yra susijusi bylos esmė) pakeisti gyvenamąją vietą, per atitinkamą laikotarpį įsikuriant toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje tam, kad išvengtų konvencijos 2 straipsnio taikymo? Ir, atvirkščiai, ar tam, kad šis straipsnis galiausiai būtų taikomas, reikia, kad ieškovas, nuolat gyvenantis toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje, įsikurtų per nagrinėjamą laikotarpį kitoje Susitariančiojoje Valstybėje?

165. Tai yra subtilūs klausimai, kurie galėtų iškilti tiek bylos šalims, tiek teismui, į kurį buvo kreiptasi, jei konvencijos 2 straipsnio taikymas priklausytų nuo teisinių santykių tarp kelių Susitariančiųjų Valstybių egzistavimo.

166. Tokiomis aplinkybėmis sunku įsivaizduoti, kaip būtų galima laikyti 2 straipsnyje įtvirtintą bendrą jurisdikcijos taisyklę vienu

metu leidžiančią ieškovui *lengvai* nustatyti teismą, į kurį jis gali kreiptis su ieškiniu, o atsakovui *pagrįstai* numatyti, kuriame teisme prieš jį gali būti iškelta byla. Priešingai nei reikalauja Teisingumo Teismas, būtų nutolta nuo bet kokio *aiškumo*, susijusio su jurisdikcijos paskirstymu tarp įvairių nacionalinių teismų, kuriuose gali būti nagrinėjamas konkretus ginčas. Tokia situacija prieštarautų konvencijos tikslui sustiprinti Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą ir laikytis teisinio saugumo principo.

167. Šią išvadą pagrindžia ir aplinkybė, kad klausimas, ar tai yra Bendrijos vidaus ginčas, tikriausiai gali būti „nesantaikos priežastis“, tai yra iškelti tarp šalių daugybę ginčų, dėl kurių būtų kreipiamasi į teismus, pamirštant tikrąją bylos esmę. Aišku, tokių teisinių procesų paplitimo perspektyva yra nepatenkinama teisinio saugumo atžvilgiu. Be to, nereikia atmesti galimybės, kad tam tikri atsakovai gali pasinaudoti šia problema, siekdami vilkinti bylą, o tai prieštarautų ieškovų teisinės apsaugos stiprinimui.

168. Bendrai kalbant, be šių samprotavimų, reikia turėti omenyje, kad tarptautinė privatinė teisė yra disciplina, kurią perprasti nėra lengva. Briuselio konvencija tiksliai atsako į rūpestį supaprastinti Susitariančio-

siose Valstybėse galiojančias teismų jurisdikcijos taisykles, pavyzdžiui, pripažinimo ir vykdymo srityse. Šis supaprastinimas padeda užtikrinti bylos šalių teisinį saugumą. Taip pat juo siekiama supaprastinti nacionalinio teismo užduotį nagrinėjant bylas. Taigi geriau nenumatyti šioje sutartinėje sistemoje elementų, galinčių rimtai apsunkinti jos veikimą.

tijų, atsižvelgiant į teisių į gynybą užtikrinimą⁸⁸. Taigi 2 straipsnyje įtvirtinta bendra jurisdikcijos taisyklė yra pagrindinė, kuria remiasi konvencija.

169. Be to, nepaisant klausimo, ar tai yra Bendrijos vidaus ginčas, sudėtingumo, manau, kad susiejus konvencijos 2 straipsnio taikymą su tokio pobūdžio įrodymu šis straipsnis neišvengiamai būtų taikomas daug rečiau.

170. Taigi, kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, ši bendra taisyklė paaiškinama tuo, kad ji leidžia atsakovui lengviau gintis⁸⁷. Be to, ji sustiprina pastarojo teisinę apsaugą. Konvencija yra labai liberali teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo srityse dėl nacionaliniame procese atsakovui suteikiamų garan-

171. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką Teisingumo Teismas iš to padarė išvadą, kad leidžiančios nukrypti nuo šios bendros taisyklės jurisdikcijos taisyklės negali būti aiškinamos plačiau, nei tai *aiškiai* numatyta konvencijoje⁸⁹. Rezultatas būtų panašus *mutatis mutandis* tuo atveju, jei konvencijos 2 straipsnis nebūtų taikomas, kai nagrinėjami teisiniai santykiai nėra susiję su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis.

172. Iš tikrųjų šiuo atveju, nepaisant to, kad atsakovas nuolat gyvena Susitariančiojoje Valstybėje, jam būtų taikomos Susitariančiojoje Valstybėje galiojančios nepagrįstos jurisdikcijos taisyklės; todėl jam būtų galima pareikšti ieškinį šios valstybės teisme tik dėl to, pavyzdžiui, kad jis laikinai yra šios valstybės teritorijoje (taip yra Anglijos teisėje), kad šioje teritorijoje yra tam tikras jam priklausantis turtas (taip yra Vokietijos teisėje), arba dėl to, kad ieškovas turi šios valstybės pilietybę (taip yra Prancūzijos teisėje). Taigi Susitariančiojoje Valstybėje nuolat gyvenančiam atsakovui būtų taikoma

88 — Žr. 1980 m. gegužės 21 d. Sprendimą *Denilauler* (125/79, Rink. p. 1553, 13 punktas).

87 — Žr. minėtus sprendimus *Handte* (14 punktas) ir *Group Josi* (35 punktas).

89 — Žr. minėtus sprendimus *Handte* (14 punktas) ir *Group Josi* (36 punktas).

ta pati tvarka, kuri pagal konvencijos 4 straipsnį yra taikoma tik atsakovui, gyvenančiam valstybėje, kuri nėra Susitariančioji Valstybė.

5) Numanomos konvencijos 2 straipsnio taikymo kliūtys tik su Susitariančiąja Valstybe ir trečiąja valstybe susijusiems teisiniams santykiams

173. Taigi būtų nukrypta nuo 2 straipsnio bendros taisyklės tuo atveju, kuris ne tik *aiškiai* nenumatytas konvencijoje, bestačiau, atsižvelgiant į vieną iš jos siekiamų tikslų, jo galimybę konvencija netiesiogiai, bet akivaizdžiai pašalina.

177. Atsakovų pagrindinėje byloje bei Jungtinės Karalystės vyriausybės nurodytos kliūtys, prieštaraujančios aptariamo požiūrio pripažinimui, iš esmės išplaukia iš Bendrijos teisės. Šiuo klausimu taip pat buvo nurodytos tarptautinės teisės nuostatos. Jos bus glaustai panagrinėtos prieš nagrinėjant Bendrijos teisės nuostatas.

174. Todėl, jei 2 straipsnis būtų taikomas tik Bendrijos byloms, būtų klaidingai sumažinta šio straipsnio taikymo sritis, pažeidžiant konvencijos tikslą stiprinti Bendrijoje įsisteigusių asmenų, ypač atsakovo, teisinę apsaugą.

a) Tariamoms iš tarptautinės teisės išplaukiančios kliūtys

175. Apibendrinant darytina išvada, kad ne tik 2 straipsnio formuluotė, bet ir bendra konvencijos struktūra nedraudžia šio straipsnio taikyti byloje, susijusioje tik su Susitariančiąja Valstybe ir su trečiąja valstybe, ir kad konvencijos tikslai reikalauja, jog šis straipsnis būtų taikomas.

176. Kadangi kai kurios šalys teigia, kad šį požiūrį trukdo pripažinti kelios kliūtys, reikia jas panagrinėti.

178. Atsakovų pagrindinėje byloje nuomone⁹⁰, Briuselio konvencija neturi būti taikoma visuotinai. Tai paprastas Susitariančiųjų Valstybių susitarimas dėl jų tarpusavio santykių. Be konkretaus Briuselio konvenci-

90 — Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 48 punktą.

jos atvejo, šiuo argumentu atkreipiamas dėmesys į sutarčių teisės ir tarptautinių susitarimų problematiką. Jungtinės Karalystės vyriausybė taip pat pabrėžė tokio požiūrio svarbą⁹¹.

179. Šiuo klausimu pažymėsiu, jog yra bendrai priimta, kad valstybė gali įsipareigoti tarptautine sutartimi tik tuo atveju, jei šiuo klausimu ji išreiškė savo valią. Kitaip tariant, remiantis sąlyginio sutarčių poveikio principu, tarptautinis susitarimas nesukuria nei pareigų, nei teisių valstybei, kuri joje nedalyvauja⁹².

180. Akivaizdu, kad Briuselio konvencija nenustato jokių pareigų valstybėms, kurios nepareikšė savo noro dalyvauti joje. Šioje konvencijoje numatytos pareigos, ar tai būtų dėl jurisdikcijos suteikimo, ar dėl sprendimų pripažinimo ir vykdymo, skirtos tik Susitariančiajai Valstybei ir jos teismams.

181. Tokiomis aplinkybėmis nei Briuselio konvencijos tikslas apskritai, nei 2 straipsnio

aiškinimas, kuriam aš pritariu, neprieštarauja sąlyginio sutarčių poveikio principui.

182. Neginčytina, kaip matėme, kad ši konvencija gali turėti tam tikrą poveikį trečiosioms valstybėms, ypač jurisdikcijos suteikimo srityje. Šiuo klausimu joje numatytos taisyklės, pavyzdžiui, įtvirtintos 2 straipsnyje, taip pat gali būti taikomos ginčams, kurių tam tikri elementai yra susiję su trečiąja valstybe.

183. Tačiau ši situacija nėra visiškai nauja. Iš tikrųjų pasitaiko, kad valstybės, esančios tarptautinės konvencijos šalimis, vykdo tam tikrą jurisdikciją trečiųjų valstybių piliečių atžvilgiu tokiose situacijose, kuriose iki tol trečiosios valstybės turėdavo išimtinę jurisdikciją. Taip yra, pavyzdžiui, keliose konvencijose dėl jūrų aplinkos apsaugos⁹³.

184. Tarptautinės privatinės teisės srityje taip yra, pavyzdžiui, 1980 m. birželio 19 d. Romos konvencijos dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės⁹⁴ atveju. Iš tikrųjų jos 1 straipsnio 1 dalis numato, kad šios konvencijos suderintos normos taikomos

91 — Rašytinių pastabų 21 punktą.

92 — Žr. N. Quoc Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *Droit international public*, 6-asis leidimas, visiškai pataisytas, 1999 m., LGDJ, p. 239 ir kt.

93 — Žr. minėtą N. Quoc Dinh, p. 249. Nuoroda į 1969 m. lapkričio 29 d. Konvenciją dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą. Valstybės, esančios šios konvencijos šalys, išsaugo teisę išplaukti į atvirą jūrą netoli savo krantų dėl laivų, plaukiojančių su trečiosios šalies vėliava.

94 — OL L 266, 1980, p. 1.

(sutartinėms prievolėms) teisės aktų kolizijos atveju. Taigi tam, kad šios konvencijos suderintos normos būtų taikomos, pakanka, jog nagrinėjamu atveju būtų kelių teisinių sistemų kolizija. Nesvarbu, kad ši situacija susijusi su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis arba su viena Susitariančiąja Valstybe ir viena trečiąja valstybe⁹⁵.

joje įtvirtintų jurisdikcijos taisyklių, kokios yra 2 straipsnyje, bylose, kurių tam tikri elementai susiję su trečiosiomis valstybėmis. Mano nuomone, tas pats pasakytina apie Bendrijos teisę.

b) Tariamasis iš Bendrijos teisės išplaukiančios kliūtys

185. Be to, Romos konvencijos suderintų normų visuotinis taikymas yra ypač žymus, nes pagal 2 straipsnį joje įtvirtintos kolizinės normos gali turėti įtakos valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, įstatymo taikymui⁹⁶. Taigi šios konvencijos poveikis trečiosioms valstybėms yra daug didesnis nei Briuselio konvencijos, nes, kaip jau matėme, joje įtvirtintos kolizinės normos skirtos nustatyti tik Susitariančiųjų Valstybių narių teismų jurisdikciją, pašalinant trečiųjų valstybių teismus.

186. Iš to darytina išvada, kad tarptautinė teisė nedraudžia taikyti Briuselio konvenci-

187. Pirmasis atsakovas bei Jungtinės Karalystės vyriausybė tvirtina, kad EB sutartyje garantuojamos pagrindinės laisvės neturi būti taikomos tik valstybės narės vidaus situacijose, tai yra, situacijose, kurios neturi įtakos kelioms valstybėms narėms. Pagal analogiją Briuselio konvencijos 2 straipsnyje numatyta ir visiškai Reglamente Nr. 44/2001 pakartota jurisdikcijos taisyklė negali būti taikoma pagrindinėje byloje, nes pastaroji nėra susijusi su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis. Iš tikrųjų tokia jurisdikcijos taisyklė yra ne kas kita, kaip laisvo teismo sprendimų judėjimo tarp Susitariančiųjų Valstybių papildomas tikslas, kurio siekia konvencija, o vėliau — reglamentas valstybių narių atžvilgiu, todėl konvencijos 2 straipsnio taikymas priklauso nuo susijusios su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis tarptautinės bylos.

188. Manęs tokie argumentai neįtikino.

95 — Šiuo klausimu žr. bendrą Guiliano ir Lagarde pranešimą dėl Romos konvencijos (OL C 282, 1980, p. 1). Ypač žr. įžangą, 8 punktą bei šios konvencijos 1 straipsnio 1 dalies ir 2 straipsnio komentarą.

96 — Šiuo klausimu žr. minėtame pranešime esantį Romos konvencijos 2 straipsnio komentarą bei J.-M. Jacquet „Aperçu de la convention de Rome“, *L'eupéanisation du droit international privé*, Académie de droit européen de Trèves, 1996 m., p. 21.

189. 1994 m. vasario 10 d. Sprendime *Mund ir Fester* Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sutarties 220 straipsnio ketvirtąją įtrauką, kurios pagrindu buvo priimta Briuselio konvencija, „siekiama *palengvinti bendros rinkos veikimą* priimant su ja susijusioms byloms jurisdikcijos taisyklės ir kiek įmanoma panaikinant sunkumus, susijusius su sprendimų pripažinimu ir vykdymu Susitariančiųjų Valstybių teritorijose“⁹⁷. Iš to Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad konvencijos nuostatos yra susijusios su Sutartimi⁹⁸.

190. Galima sutikti su šia išvada tiek, kiek, kaip pažymėjo generalinis advokatas Tesauro savo išvadoje minėtoje byloje *Mund ir Fester*, „laisvas teismo sprendimų judėjimas yra ypač svarbus siekiant išvengti bendros rinkos veikimo sunkumų, negalėjimo patvirtinti ir lengvai įgyvendinti net teisminiu keliu asmeninių teisių, kurios išplaukia iš daugybės atsirandančių teisinių santykių“⁹⁹.

191. Tačiau iš to negalima daryti išvados, kaip teigia Jungtinės Karalystės vyriausybė¹⁰⁰, kad konvencijoje įtvirtintos suderintos jurisdikcijos taisyklės skirtos tik reguliuoti

pozityvią (faktinę ar galimą) jurisdikcijos koliziją tarp įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų, siekiant vienintelio tikslo išvengti, kad Susitariančiosios Valstybės teismai privalėtų pripažinti ir skelbti vykdytinais kitos Susitariančiosios Valstybės teismuose priimtus sprendimus, jeigu valstybės, kurioje siekiama, kad sprendimas būtų pripažintas, teismai taip pat turi jurisdikciją pagal šios valstybės įstatymus spręsti ginčus, dėl kurių buvo priimti aptariamai sprendimai.

192. Iš tikrųjų laikyti, kad konvencijos suderintos jurisdikcijos taisyklės yra skirtos tik pasiekti šį paprastą tikslą, reikštų pažeisti, kaip jau matėme, bendrą konvencijos struktūrą bei ja siekiamus tikslus – sustiprinti Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą bei laikytis teisinio saugumo principo.

193. Mano nuomone, šios analizės negali paneigti aplinkybė, kad Briuselio konvenciją pakeitė Reglamentas Nr. 44/2001, tai yra Bendrijos teisės aktas, priimtas taikant ir siekiant taikyti atitinkamas EB sutarties nuostatas. Keli įrodymai tai patvirtina.

194. Visų pirma, kaip teigiama šio reglamento devynioliktoje konstatuojamojoje da-

97 — C-398/92, Rink. p. I-467, 11 punktą (pažymėta mano).

98 — Žr. 12 punktą. Taip pat žr. šiuo klausimu minėtą sprendimą *Tessili* (9 punktą).

99 — Žr. 8 punktą.

100 — Žr. jos rašytinių pastabų 24 punktą.

lyje, reikia užtikrinti konvencijos ir šio reglamento tęstinumą; būtent tęstinumą turi užtikrinti Teisingumo Teismas, aiškindamas šios konvencijos nuostatas. Todėl tuo atveju, jei Teisingumo Teismas aiškintų reglamente numatytas suderintas jurisdikcijos taisykles kaip skirtas vien reguliuoti įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų jurisdikcijos koliziją, toks aiškinimas skirtųsi nuo gausios Teisingumo Teismo praktikos dėl konvencijos, ypač dėl jos tikslų (sustiprinti Bendrijoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą ir laikytis teisinio saugumo principo). Taigi būtų pakeista teismo praktika, kuri akivaizdžiai neatitiktų teisės aktų leidėjo ketinimų užtikrinti abiejų aktų aiškinimo tęstinumą. Nenorėdamas iš anksto spręsti apie Teisingumo Teismo praktiką dėl reglamento 2 straipsnio taikymo srities teritorijos ir asmenų atžvilgiu, manau, kad paprasčiausiai sunku įsivaizduoti, jog Teisingumo Teismas taip pakeistų savo praktiką.

196. Iš tikrųjų Reglamento antroje ir aštuntoje konstatuojamosiose dalyse teigiama, kad jame įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės skirtos – atsižvelgiant į šioje srityje egzistuojančių nacionalinių taisyklių įvairovę ir į vidaus rinkos patikimo veikimo sunkumus, kurie iš to išplaukia, – „suvienodinti jurisdikcijos kolizines normas civilinėse ir komercinėse bylose“, nustatant „bendras taisykles“ valstybėms narėms. Šios jurisdikcijos taisyklės suvienodinamos vadovaujantis EB 94 straipsnio logika dėl direktyvų priėmimo, nes šio materialaus teisinio pagrindo tikslas yra „derinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, turinčius tiesioginę įtaką bendrosios rinkos sukūrimui ar veikimui“.

197. Be to, neseniai Teisingumo Teismas 2003 m. gegužės 20 d. Sprendime *Österreichischer Rundfunk ir kt.* nusprendė, kad „nuoroda į teisinį Sutarties 100a straipsnio pagrindą (tai yra procedūrinis teisinis pagrindas, šiuo metu esantis EB 95 straipsnyje) nereikalauja veiksmingo ryšio su laisvu judėjimu tarp valstybių narių kiekvienoje situacijoje, numatytoje remiantis šiuo pagrindu priimtame akte“¹⁰¹. Jis priminė, kad

195. Be to, jei teisinga, kad EB 65 straipsnis, į kurį daro nuorodą EB 61 straipsnio c punktas (kuris yra reglamento materialus teisinis pagrindas), atitinkamoje srityje aiškiai numato *priemonės, susijusias su užsieniu*, kurių imamasi *vidaus rinkai deramai veikti*, aš nesutinku, jog iš to išplaukia, kad su šiaame reglamente, iš esmės pakartojančiame konvencijos taisykles, su numatytomis jurisdikcijos taisyklėmis susijusios situacijos turi būtinai būti susijusios su keliomis valstybėmis narėmis.

101 — Sujungtos bylos (C-465/00, C-138/01 ir C-139/01, Rink. p. I-4989, 41 punktas). Taip pat šiuo klausimu žr. 1987 m. vasario 18 d. Sprendimą *Mathot* (98/86, Rink. p. 809, 11 punktas); 1990 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *SARPP* (C-241/89, Rink. p. I-4695, 16 punktas) dėl 1978 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyvos 79/112/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su galutiniam vartotojui skirtų maisto produktų ženklinimu etiketėmis, pateikimu bei reklama, suderinimo (OL L 33, p. 1) ir 1996 m. balandžio 25 d. Sprendimą *Komisija prieš Belgiją* (C-87/94, Rink. p. I-2013, 30–33 punktai) dėl 1990 m. rugsėjo 17 d. Tarybos direktyvos 90/531/EEB dėl subjektų, vykdančių savo veiklą vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektriuose, viešųjų pirkimų tvarkos (OL L 297, p. 1). Dar žr. M. Fallon, „Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré – L'expérience de la Communauté européenne“, *Recueil des cours*, Académie de droit international, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, p. 49, 182 ir 183.)

„siekiant pagrįsti rėmimąsi Sutarties 100a straipsnio teisiniu pagrindu, svarbu, jog šiuo pagrindu priimtas aktas turėtų aiškų tikslą pagerinti vidaus rinkos kūrimo ir veikimo sąlygas“¹⁰².

mus ir kitus teisės aktus, siekiant pašalinti vidaus rinkos veikimo kliūtis, kylančias būtent dėl skirtingų nacionalinės teisės aktų“¹⁰⁵.

200. Šie teiginiai buvo patvirtinti 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendime *Lindqvist*¹⁰⁶ dėl tos pačios Direktyvos Nr. 95/46.

198. Teisingumo Teismas nusprendė, kad „Direktyvos Nr. 95/46 taikymas“⁽¹⁰³⁾ nepriklauso nuo to, ar konkrečios pagrindinės bylos situacijos yra pakankamai susijusios su Sutartyje garantuotų pagrindinių laisvių įgyvendinimu ir konkrečiai minėtose bylose su laisvu darbuotojų judėjimu“¹⁰⁴.

201. Galima teigti, kad tai, kas tinka šiai direktyvai dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, tinka ir Reglamentui Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų laisvo judėjimo, nepaisant to, kad šie Bendrijos antrinės teisės aktai yra skirtingo pobūdžio.

199. Ši išvada pagrįsta teiginiu, kad „priešingas aiškinimas galėtų padaryti šios direktyvos taikymo sritį ypač neapibrėžta ir nenusapėjama, o tai prieštarautų jos pagrindiniam tikslui suderinti valstybių narių įstaty-

202. Iš tikrųjų šio reglamento 2 straipsnio taikymui nustatyti veiksmingo ir pakankamo ryšio su keliomis valstybėmis narėmis kiekvienoje byloje buvimo sąlygą keltų grėsmę (kaip jau nurodžiau dėl konvencijos tikslų) padaryti šio straipsnio taikymo sritį labai neapibrėžtą ir nenusapėjamą. Toks 2 straipsnio taikymo srities teritorijos ir asmenų atžvilgiu galimas aiškinimas prieštarautų

102 — Žr. minėtą sprendimą *Österreichischer Rundfunk ir kt.* (41 punktas).

103 — Turima omenyje 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, p. 31).

104 — Žr. minėtą sprendimą *Österreichischer Rundfunk ir kt.* (42 punktas).

105 — Ten pat.

106 — Sprendimas C-101/01 (Rink. p. I-12971, 40 ir 41 punktai).

reglamento tikslui suvienodinti jurisdikcijos kolizines normas ir supaprastinti teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą, siekiant pašalinti vidaus rinkos veikimo kliūtis, kylančias būtent dėl skirtingų nacionalinės teisės aktų šioje srityje.

205. Tą galima pasakyti apie reglamentus, kuriuose yra nuostatų, tiesiogiai reglamentuojančių prekybą tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių. Pavyzdžiui, 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (OL L 302, p. 1), bei 1993 m. vasario 1 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 259/93 dėl atliekų vežimo Europos bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūros ir kontrolės (OL L 30 p. 1).

203. Šiuo klausimu netgi galima teigti, kad tai, kas tinka Direktyvai Nr. 95/46, *a fortiori* tinka Reglamentui Nr. 44/2001, nes reglamento pasirinkimas vietoj direktyvos siekiant pakeisti konvenciją atitinka ketinimus užtikrinti atitinkamų taisyklių suvienodinimą, o ne pradėti paprasčiausią nacionalinės teisės aktų derinimą perkeliant direktyvą į vidaus teisę, atsižvelgiant į skirtumus, kurie gali išplaukti vieningai taikant Bendrijos teisę.

206. Tai tinka, pavyzdžiui, ir 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentui (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, p. 2).

204. Be šių samprotavimų dėl EB 95 straipsnio kaip teisinio pagrindo naudojimo direktyvos taikymo srčiai erdvės atžvilgiu, pridurčiau, jog reglamento ar direktyvos taikymas nebūtinai apima situacijas, susijusias tik su valstybių narių teritorija, o ne su trečiųjų valstybių teritorija.

207. Šis reglamentas, skirtas užtikrinti laisvą darbuotojų judėjimą socialinės apsaugos srityje, aiškiai neapibrėžia savo taikymo srities teritorijos atžvilgiu, nors sutarta, jog jis yra „materialiai teritorinio“ pobūdžio ta prasme, kad jo taikymą lemia „su konkrečia vieta susijęs veiksnys“¹⁰⁸.

107 — Šiuo klausimu žr. 2004 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-70/03, Rink. p. I-7999, 30 punktas) dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos Nr. 93/13/EEB dėl nelygių sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29).

108 — Šiuo klausimu žr. J. Aussant, R. Fornasier, J.-V. Louis, J.-C. Seché, S. Van Raepenbusch, *Commentaire J. Mégeet – Le droit de la CEE*, 3 dalis, Briuselio universitetas, 2-asis leidimas, p. 113 ir kt. bei minėtas M. Fallon, p. 43 ir kt. (ypač p. 45 ir 46).

208. Be to, galima teigti, kad jei minėto reglamento teritorija, tai yra erdvė, kurioje turi būti šis *būdingas ryšys*, atitinka Sutarties nuostatų dėl laisvo asmenų judėjimo taikymo sritį teritorijos atžvilgiu taip, kad pastarųjų taikymas reikalauja *buvimo* „Bendrijos teritorijoje“ tam, jog šios nuostatos (ypač garantuojančios vienodą vertinimą) išsaugotų savo poveikį, visai nereikalaujama, kad šioje teritorijoje būtų verčiamasi profesine veikla¹⁰⁹.

210. Mano nuomone, ši teismo praktika, susijusi su Reglamentu Nr. 1408/71, galėtų būti pritaikyta Reglamentui Nr. 44/2001. Iš tikrųjų svarbu pažymėti, kad pastarasis buvo priimtas Sutarties IV antraštinės dalies dėl su laisvu asmenų judėjimu susijusių politikos sričių nuostatų pagrindu. Be to, kaip ir Reglamento Nr. 1408/71 atveju, Reglamento Nr. 44/2001 taikymas reiškia tam tikro ryšio su valstybių narių teritorija, kuriose galioja šis reglamentas, buvimą. Kalbant apie nagrinėjamo reglamento 2 straipsnį (tapatų konvencijos 2 straipsniui), jo taikymui būtina, kad atsakovas nuolat gyventų valstybės narės teritorijoje. Vadovaujantis ką tik paminėta teismo praktikos logika, reikia daryti išvadą, jog tam, kad būtų taikomas šis reglamentas (arba konvencija) visai nereikalaujama, kad atitinkama byla būtų susijusi tik su teritorija, kurioje taikomas šis reglamentas (arba konvencija), o ne taip pat su trečiųjų valstybių teritorija.

209. Be to, tai, kad atitinkamos socialinės išmokos *net išimties tvarka*, buvo mokamos draudimo laikotarpiais teritorijoje, kuriai EB sutartis netaikoma, nepanaikina Reglamento Nr. 1408/71 taikymo, nes yra glaudus ryšys tarp teisės į socialines išmokas ir turinčios pareigą jas mokėti valstybės narės¹¹⁰.

211. Taip pat reikia pabrėžti, kad Reglamentu Nr. 44/2001 aštunta konstatuojamoji dalis numato, jog „bylos, kurioms taikomas šis reglamentas, ir jo laikytis privalančių valstybių narių teritorijos turi būti susijusios“¹¹¹. Be to, „bendros jurisdikcijos taisyklės iš principo turėtų būti taikomos tada, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje minėtų valstybių narių“.

109 — Ten pat. Šiuo klausimu žr. 1974 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Watraveil Koch* (36/74, Rink. p. 1405, 26–28 punktai) ir 1984 m. liepos 12 d. Sprendimą *Prodest* (237/83, Rink. p. 3153, 6 punktas) bendrai dėl Bendrijos nuostatų, susijusių su laisvu darbuotojų judėjimu Bendrijos viduje, ir ypač 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2).

110 — Šiuo klausimu žr. 1986 m. spalio 23 d. Sprendimą *Van Roosmalen* (300/84, Rink. p. 3097, 30 ir 31 punktai) ir 1987 m. liepos 9 d. Sprendimą *Laborero ir Sabato* (sujungtos bylos 82 ir 103/86, Rink. p. 3401, 25–28 punktai).

111 — Mano pažymėta.

212. Mano nuomone, ši konstatuojamoji dalis aiškiai patvirtina, jog tam, kad reglamento 2 straipsnis (tapatus konvencijos 2 straipsniui) būtų taikomas, pakanka, kad atsakovas nuolat gyventų šio reglamento privalančioje laikytis valstybėje narėje taip, kad atitinkama byla būtų susijusi su viena iš Bendrijos valstybių narių. Taigi nesvarbu, kad nagrinėjama byla neturi papildomo ryšio su kita valstybe nare arba turi tokį ryšį su trečiąja valstybe.

213. Iš to darau išvadą, kad Reglamentas Nr. 44/2001 nepakeičia teiginio, jog konvencijos 2 straipsnio taikymo sritis visiškai neapribojama bylomis, susijusiomis tik su keliomis Susitariančiosiomis Valstybėmis.

214. Iš visų šių samprotavimų išplaukia, kad kai kurių šios prejudicinės procedūros šalių argumentai, pateikti siekiant paneigti šį teiginį ir grindžiami tarptautine ar Bendrijos teise, yra nepagrįsti.

215. Todėl į pirmo prejudicinio klausimo pirmąją dalį reikia atsakyti, kad Briuselio konvencijos 2 straipsnis taikomas, net jei ieškovo ir atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje, ir kad šios Susitariančiosios Valstybės teismuose jų atžvilgiu nagrinėjama byla turi

tam tikrą ryšį ne su kita Susitariančiąja Valstybe, o su trečiąja valstybe, todėl vienintelis jurisdikcijos padalijimo klausimas, kuris gali kilti byloje, apima tik Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės teismų santykius ir neapima įvairių Susitariančiųjų Valstybių teismų santykių.

216. Kadangi šiuo atveju turi būti taikomas Briuselio konvencijos 2 straipsnis, reikia panagrinėti klausimą, ar pagrindinės bylos atveju Briuselio konvencija draudžia Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakyti vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra tinkamesnis nagrinėti bylą iš esmės. Kitaip tariant, reikia nustatyti, ar pagrindinės bylos atveju *forum non conveniens* teorija suderinama su konvencija.

B — *Dėl forum non conveniens teorijos suderinamumo su Briuselio konvencija*

217. Siekiant apriboti mūsų tyrimo objektą pagrindinės bylos atveju, reikia priminti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pa-

teikęs teismas savo pirmojo klausimo pirmoje dalyje nori iš esmės žinoti, ar Briuselio konvencija draudžia Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakyti vykdyti jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas tinkamesnis nagrinėti šią bylą iš esmės, su sąlyga, kad pastarajam jurisdikcija nebuvo suteikta pagal jurisdikciją suteikiantį susitarimą, jame nebuvo pareikštas joks ieškinys, dėl kurio galėtų susidaryti *lis pendens* ar susijusių ieškinių situacija, ir kad šios bylos ryšys su valstybe, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, yra kitokio pobūdžio nei ryšys, numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje.

218. Norėdamas atsakyti į šį klausimą, pirmiausia priminsiu konvencijos rengėjų valią, vėliau panagrinėsiu atitinkamai jos 2 straipsnio pirmosios pastraipos formuluotę, bendrą šios konvencijos struktūrą bei jos siekiamus tikslus.

1) Konvencijos rengėjų valia

219. Rengiant Briuselio konvenciją Jungtinė Karalystė ir Airija dar nebuvo Bendrijos

narės. Taigi jos nedalyvavo pagal EB 293 straipsnį tarp valstybių narių vykusiose derybose, kurios lėmė, kad 1968 m. rugsėjo 27 d. buvo priimta ši konvencija. Tos valstybės įstojo į Bendriją tik 1973 m. sausio 1 d. arba lygiai prieš mėnesį iki konvencijos įsigaliojimo 1973 m. vasario 1 dieną.

220. *Forum non conveniens* teorija iš esmės buvo paplitusi tik šiose valstybėse¹¹². Iš tikrųjų ji yra labai svetima valstybėms narėms, kuriose taikoma „civil law“ teisinė sistema, tai yra valstybėms, dalyvavusioms derybose dėl Briuselio konvencijos. Todėl pastaroji neturi jokių nuostatų, susijusių su šia teorija.

221. Būtent rengiant konvenciją dėl Danijos Karalystės, Jungtinės Karalystės ir Airijos prisijungimo prie Briuselio konvencijos, priimtos 1978 m. spalio 9 d., buvo iškeltas *forum non conveniens* teorijos suderinamumo klausimas¹¹³.

112 — Atrodo, kad ši teorija taip pat galioja Nyderlanduose, tačiau daug mažesne dalimi.

113 — Be to, jau 1972 m. G. Droz teigė, kad ši teorija neatsispindi Briuselio konvencijoje, darydamas išvadą, kad „būtų geriau panaikinti šį piktnaudžiavimo teise šaltinį, jam tik pasirodžius“. G. Droz, *Droits de la demande dans les relations privées internationales*, TCFDIP, 1993–1995 m., p. 97.

222. Schlosser pranešimas dėl šios konvencijos, susijusios su prisijungimu, atspindi šiuo klausimu kilusių ginčų apimtį¹¹⁴.

223. Šio pranešimo 78 punkte pažymėta, kad „Bendrijos kontinentinių valstybių narių delegacijų manymu, tokios galimybės (būtent galimybė sustabdyti bylos nagrinėjimą taikant *forum non conveniens* teoriją) nesuteikiamos Bendrijos valstybės narės teismams, jei pagal konvenciją jie turi jurisdikciją ir į juos buvo kreiptasi“.

224. Patikslinama, kad šiuo atveju „Susitariančiosioms Valstybėms narėms ne tik leidžiama vykdyti jurisdikciją 2 straipsnyje numatytais sąlygomis, bet ir nustatyta pareiga tai padaryti“. Šiuo klausimu Schlosser pažymėjo, jog „ieškovas turi būti tikras, kad teismas, į kurį kreiptasi, turi jurisdikciją“, nes „reikia, kad jis negaištų laiko ir pinigų tam, kad galiausiai sužinotų, jog teismas, į kurį kreipėsi, laikomas mažiau tinkamu nei kitas teismas“.

225. Be to, šio pranešimo 78 punkte numatyta, kad „jei kelių valstybių teismai turi jurisdikciją, ieškovas gali savo nuožiūra pasirinkti teismą. Šio pasirinkimo neturi paveikti „doctrine of the forum non conve-

niens“ taikymas. Šiuo klausimu jame pažymima, kad „gali būti, jog ieškovas pasirinktų iš turinčių jurisdikciją teismų aiškiai „netinkamą“ teismą, siekdamas, kad sprendimas būtų priimtas valstybėje, kurioje jis reikalauja jo vykdymo“.

226. Tame pačiame šio pranešimo punkte dar nurodoma, kad „nepašalinamas neigiamų jurisdikcijos kolizinių normų pavojus: kontinentinis teismas gali nuspręsti, jog jis neturi jurisdikcijos, tik tam, kad nebūtų pritarta Jungtinės Karalystės teismo sprendimui“.

227. Galiausiai jame nurodoma, kad „pagrindinės priežastys, pateisinančios (iki šiol) „doctrine of the forum conveniens“ (bei atitinkančios *forum non conveniens* teoriją), praras didelę dalį savo reikšmės, kai konvencija bus taikoma Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje“. Šiuo klausimu tame pačiame pranešimo 78 punkte nurodoma, kad skirti įgyvendinti konvenciją šiose valstybėse nacionalinės teisės aktai, viena vertus, turi numatyti siauresnę, nei šiuo metu esanti, gyvenamosios vietos sąvoką ir, kita vertus, atsisakyti nepagrįstos nacionalinės jurisdikcijos taisyklės, grindžiamos paprastu pranešimu apie bylos iškėlimą arba jo įteikimu nagrinėjamos valstybės teritorijoje laikinai esančiam atsakovui pagal konvencijos 3 straipsnio antrąją pastraipą.

114 — OL C 59, 1979, p. 71, 77 ir 78 punktai.

228. Dėl šių argumentų pagal 78 straipsnį „Airija ir Jungtinė Karalystė atsisakė adaptuoti konvencijos tekstą šiuo klausimu“.

šios konvencijos nuostatas, Susitariančiojoje Valstybėje nuolatinę gyvenamąją vietą turintiems asmenims, kad ir kokia būtų jų pilietybė, byla keliama tos valstybės teismuose“.

229. Iš visų šių samprotavimų darau išvadą, kad valstybės narės, kurios dalyvavo derybose ir priėmė Briuselio konvenciją ar 1978 m. Konvenciją dėl prisijungimo, visai neketino pritarti *forum non conveniens* mechanizmo taikymui konvencijos sukurtoje sistemoje arba dauguma jų griežtai tam prieštaravo.

230. Manyti priešingai, reikštų pažeisti konvencijoje, iš dalies pakeistoje 1978 m. Konvencija dėl prisijungimo, dalyvaujančių valstybių valią patikslinant, kad ši valia nebuvo paneigta vėliau priimant kitas konvencijas dėl prisijungimo arba Reglamentą Nr. 44/2001. Konvencijos 2 straipsnio pirmosios pastraipos formuluotės, šios bendros konvencijos struktūros bei jos veiksmingo poveikio, atsižvelgiant į siekiamus tikslus, nagrinėjimas taip pat liudija *forum non conveniens* teorijos nenaudai.

232. Taip pat svarbu priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką Bendrijos normos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai atsižvelgiant į visas redakcijas, parengtas Bendrijos kalbomis¹¹⁵. Mano nuomone, ta pati taisyklė taikoma ir Briuselio konvencijos aiškinimui bei taikymui, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo nuolat reiškiamą rūpestį užtikrinti teisinio saugumo principo laikymąsi bei iš šios konvencijos išplaukiančių teisių ir pareigų vienovę tiek Susitariančiųjų Valstybių atžvilgiu, tiek suinteresuotųjų asmenų naudai¹¹⁶.

233. Konvencijos 2 straipsnio pirmosios pastraipos įvairių kalbinių redakcijų nagrinėjimas parodo, kad joje nustatyta jurisdikcijos

2) Konvencijos 2 straipsnio pirmosios pastraipos formuluotė

231. Primenu, kad konvencijos 2 straipsnio pirmoji pastraipa numato, jog „atsižvelgiant į

115 — Žr. 1967 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *Van der Vecht* (19/67, Rink. p. 445); 1982 m. spalio 6 d. Sprendimą *Cifit ir kt.* (283/81, Rink. p. 3415, 18 punktas); 1997 m. liepos 17 d. Sprendimą *Ferriere Nord prieš Konisiją* (C-219/95 P, Rink. p. I-4411, 15 punktas) ir 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimą *Björnekulla Fruktindustrier* (C-371/02, Rink. p. I-5791, 16 punktas).

116 — Žr. 1977 m. liepos 14 d. Sprendimą *Bavaria Fluggesellschaft ir Germanair prieš Eurocontrol* (sujungtos bylos 9 ir 10/77, Rink. p. 1517, 4) punktas); 1978 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *Somafer* (33/78, Rink. p. 2183, 8 punktas) ir 1983 m. lapkričio 15 d. Sprendimą *Duijnste* (288/82, Rink. p. 3663, 13 punktas).

taisyklė yra privalomojo, o ne fakultatyvinio pobūdžio, ir kad nuo šios taisyklės galima nukrypti tik tiesiogiai konvencijoje nustatytais atvejais. Taip pat nustatyta, kad pagrindinės bylos atvejis nepatenka nė į vieną konvencijoje išvardytą atvejį, kuriuos detaliau panagrinėsiu analizuodamas bendrą jos struktūrą.

234. Iš to darytina išvada, jog konvencijos 2 straipsnio pirmoji pastraipa draudžia, kad pagrindinės bylos atveju Susitariančiosios Valstybės teismas, į kurį buvo kreiptasi su ieškiniu remiantis minėtu straipsniu, savo nuožiūra atsisakytų vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra tinkamesnis nagrinėti šią bylą iš esmės. Tokia išvada taip pat darytina atsižvelgiant į bendrą konvencijos struktūrą.

3) Bendra konvencijos struktūra

235. Kai Susitariančiosios Valstybės, kaip antai Jungtinės Karalystės, teismo jurisdikcija pagal konvencijos 4 straipsnį yra nustatyta remiantis toje valstybėje galiojančiomis nepagrįstomis jurisdikcijos taisyklėmis (tuo atveju, jei atsakovas nuolat gyvena trečiojoje valstybėje), pripažįstu, kad konvencija *a priori* nedraudžia atitinkamam teismui

atsisakyti vykdyti savo jurisdikcijos pagal *forum non conveniens* teoriją (galiojančią nagrinėjamoje Susitariančiojoje Valstybėje) dėl to, jog trečiosios valstybės teismas arba jo buvimo vieta yra tinkamesnis nagrinėti bylą iš esmės.

236. Tačiau ši galimybė gali būti numatyta tik tuo atveju (A. Owusu atvejis nėra toks), kai atsakovas gyvena valstybėje, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, nes konvencijos 4 straipsnis nurodo tik tokį atvejį.

237. Priešingai, kai atsakovas yra nuolatinis Susitariančiosios Valstybės gyventojas ir Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcija yra nustatyta remiantis konvencijos 2 straipsnio pirmąja pastraipa, bendra jos struktūra draudžia aptariamam teismui pagrindinės bylos aplinkybėmis savo nuožiūra atsisakyti vykdyti jurisdikciją tuo pagrindu, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra tinkamesnis nagrinėti bylą iš esmės.

238. Iš tikrųjų, nors tam tikromis konvencijos nuostatomis siekiama mažinti jurisdikcijos taisyklių, įtvirtintų 2 straipsnyje, privalomąją galią, taip yra tik esant labai ypatingoms aplinkybėms, nesutampančioms su pagrindinės bylos aplinkybėmis, todėl bendra konvencijos struktūra draudžia Susitariančiosios

Valstybės teismui atsisakyti vykdyti šią privalomą jurisdikciją šios bylos aplinkybėmis, tai yra, kitomis aplinkybėmis negu tos, kurios aiškiai ir išsamiai nustatytos konvencijoje.

riančiųjų Valstybių, bet ne santykiuose tarp Susitariančiosios Valstybės ir valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, kaip yra pagrindinės bylos atveju.

239. Be to, svarbu pabrėžti, kad kai kurioms iš šių konvencijos nuostatų turėjo įtakos svarstymai, kurie gerokai skiriasi nuo susijusių su *forum non conveniens* teorija. Šis faktas patvirtina mano požiūrį, kad bendra konvencijos struktūra draudžia įgyvendinti aptariamą teoriją vykdančiam 2 straipsnio pagrindu nustatytą jurisdikciją.

242. Taip pat svarbu pabrėžti, kad teisė pasirinkti jurisdikciją suteikiama ieškovui, siekiančiam pareikšti ieškinį. Taigi, jei Susitariančiosios Valstybės teismas iškėlė bylą pagal jurisdikcijos taisyklę, numatytą 2 straipsnyje, jis neturi teisės, remdamasis konvencijoje įtvirtintomis specialiomis ar ypatingomis jurisdikcijos taisyklėmis, atsisakyti sustabdyti bylos nagrinėjimą, net jei atitinkama byla turi glaudų ryšį su valstybės (Susitariančiosios Valstybės ar ne), kurioje atsakovas nuolat negyvena, teismais.

240. Tai panagrinėsiu detaliau.

241. Pirmą, pažymėtina, kad nors specialios arba ypatingos konvencijos taisyklės (5 ir 6 straipsniai bei II antraštinės dalies 3 ir 4 skirsniai) leidžia nukrypti nuo privalomos jurisdikcijos taisyklės, numatytos 2 straipsnyje, atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja tiesioginis arba labai glaudus ryšys tarp bylos ir kitos valstybės nei tos, kurioje nuolat gyvena atsakovas, teismo, jurisdikcijos pasirinkimas yra įmanomas tik santykiuose tarp Susita-

243. Be to, nors pagal konvencijos 17 straipsnio pirmąją pastraipą, 19, 21 bei 22 straipsnius iš Susitariančiosios Valstybės teismo reikalaujama atsisakyti jurisdikcijos arba jam suteikiama teisė atsisakyti sustabdyti bylos nagrinėjimą, kai ieškinyje pareikštas remiantis bendra ir privaloma 2 straipsnyje įtvirtinta jurisdikcijos taisykle, konstatuotina, kad pagrindinė byla nepriskiriama nė vienam iš šių atvejų, todėl privalomoji 2 straipsnio jurisdikcijos taisyklės galia išlieka. Tai bus parodyta detaliau, kai bus nagrinėjama kiekviena iš aptariamų nuostatų.

244. Pirma, konvencijos 17 straipsnio pirmoji pastraipa aiškaus jurisdikcijos išplėtimo atvejais numato, kad jeigu bent viena iš bylos šalių turi nuolatinę gyvenamąją vietą ar buveinę Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, valstybės teismas ar teismai, dėl kurių šalys susitarė (pagal sąlygas, nustatytas šiame straipsnyje), turi jurisdikciją. Kiti teismai, į kuriuos šalys kreipėsi remdamosi konvencijos 2 straipsniu, iš esmės neturi jurisdikcijos, išskyrus, jei pagal jos 18 straipsnį atsakovas sutinka atvykti į teismą, nepareikšdamas prieštaravimo dėl pastarojo, remdamasis teismo pasirinkimo taisykle. Atsižvelgiant į 18 straipsnyje numatytą atvejį, teismas, į kurį kreipėsi viena iš šalių, nepaisydamas jurisdikciją suteikiančio susitarimo, turi pareikšti, kad jis neturi jurisdikcijos.

245. Šie reikalavimai yra taikomi ir tuo atveju, kai Susitariančiosios Valstybės teismas, ypač Susitariančiosios Valstybės, kurioje nuolat gyvena atsakovas, gavo ieškinį, nepaisant konvencijos 16 straipsnyje įtvirtintų išimtinių jurisdikcijos taisyklių, dėl to, kad yra ypač glaudūs ryšiai tarp bylos esmės ir Susitariančiosios Valstybės teritorijos. Dar daugiau, šių jurisdikcijos taisyklių privalomoji galia yra labai svarbi, nes konvencijos 19 straipsnis įtvirtina: kai teismas priima savo žinion ieškinį, kurį nagrinėti iš esmės pagal 16 straipsnį išimtinę jurisdikciją turi kitos Susitariančiosios Valstybės teismai, pirmasis teismas privalo pareikšti, kad neturi jurisdikcijos.

246. Tik šios išimtinės jurisdikcijos taisyklės gali neleisti taikyti bendros ir privalomos konvencijos 2 straipsnyje numatytos jurisdikcijos taisyklės. Reikia priminti, kad šios išimtinės jurisdikcijos taisyklės nėra taikomos tokiai situacijai, kuri aptariama pagrindinėje byloje.

247. Tas pats pasakytina apie mechanizmus, numatytus konvencijos 21 ir 22 straipsniuose dėl jurisdikcijos taisyklių taikymo.

248. Primintina, kad konvencijos 21 straipsnis dėl *lis pendens*, numato, jog tais atvejais, kai skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismuose keliamos tų pačių šalių bylos, turinčios tą patį ieškinio pagrindą ir dalyką, bet kuris teismas, išskyrus teismą, kuriame byla iškelta pirmiausia, pats sustabdo bylos nagrinėjimą iki to laiko, kol nustatoma pirmojo teismo jurisdikcija. Tai nustačius, bet kuris teismas, išskyrus pirmąjį teismą, atsisako jurisdikcijos to teismo naudai.

249. Kaip buvo nustatyta pirmiau, pagrindinės bylos aplinkybės nėra priskiriamos tokiam atvejui, nes joks kitos Susitariančiosios Valstybės negu tos, kurioje nuolat gyvena atsakovas, teismas tuo pat metu negavo atitinkamo ieškinio.

250. Be to, kaip Teisingumo Teismas neseniai nustatė *Gasser* bylos 47 punkte, ši procedūros taisyklė „yra pagrįsta aiškiai ir išimtinai chronologine tvarka, kuria minėti teismai gavo ieškinį savo žinion“. Taigi nepaliekama vietos jokiai diskrecijai sprendžiant klausimą, ar vienas iš teismų, gavusių ieškinį savo žinion, yra tinkamesnis negu kitas nagrinėti bylą iš esmės. Tai reiškia, kad priešingai kartais išreiškiamai nuomonei, konvencijos *lis pendens* srityje numatytas mechanizmas atspindi logiką, kuri labai skiriasi nuo susijusios su *forum non conveniens* teorija, nes, kaip matėme, pastaroji apima diskreciją, kurią turi teismas sprendžiamas, ar užsienio teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą iš esmės.

251. Konvencijos 22 straipsnis įtvirtina, kad tais atvejais, kai skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismuose pareiškiami susiję ieškiniai, bet kuris teismas, išskyrus teismą, kuriame byla buvo iškelta pirmiausia, kol ieškiniai nagrinėjami pirmojoje instancijoje, gali sustabdyti bylos nagrinėjimą arba atsakyti savo jurisdikcijos šalims to prašant, jeigu pagal to teismo teisę susijusius ieškinius galima sujungti ir pirmasis teismas abiem ieškiniams turi jurisdikciją.

252. Priešingai nei numatyta 21 straipsnyje dėl *lis pendens*, 22 straipsnis nėra pagrįstas tik chronologine tvarka, kuria teismai priėmė ieškinį savo žinion. Jis palieka tam tikrą diskreciją antrajam ieškinį gavusiam teismui,

nes jam pasiūloma galimybė sustabdyti bylos nagrinėjimą ar atsakyti jurisdikcijos. Galima manyti, kad šis pasirinkimas gali priklausyti būtent nuo klausimo, ar teismas, kuriame ieškinyje buvo pareikštas pirmiausia, yra tinkamesnis nagrinėti bylą, kurią antrasis ieškinį gavęs teismas buvo paprašytas išnagrinėti. Todėl šis mechanizmas gali būti lyginamas (bet tik tokiu mastu) su *forum non conveniens* teorija.

253. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad galimybė teismui pasirinkti sustabdyti bylos nagrinėjimą ar atsakyti jurisdikcijos pagal konvencijos 22 straipsnį yra suteikiama tik konkrečiu atveju, kai byla buvo pradėta tuo pačiu metu skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismuose, siekiant išvengti vienas kitam prieštaraujančių sprendimų ir pašalinti, kiek įmanoma, atvejus, kuriais sprendimas, priimtas Susitariančiosios Valstybės, gali būti nepripažintas kitos Susitariančiosios Valstybės.

254. Darant prielaidą, kad byla dėl žalos atlyginimo, pradėta Anglijos poilsiautojo, patyrusio nelaimingą atsitikimą, panašų į A. Owusu, vis dar būtų nagrinėjama ir galėtų būti traktuojama kaip susijusi su pagrindine byla, ši analogiška byla buvo pradėta Jamaike, tai yra trečiosios valstybės teisme, todėl 22 straipsnis iš esmės negali būti taikomas.

255. Be to, nepaisant šių aplinkybių, teisminių funkcijų koordinavimo tarp skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismų mechanizmas aiškiai skiriasi nuo *forum non conveniens* teorijos, nes šios teorijos taikymas nereikalauja, kad analogiškos bylos būtų pradėtos kitoje Susitariančiojoje Valstybėje. Iš tikrųjų, kaip buvo paaiškinta byloje *Spiliada*¹¹⁷, teismui, į kurį kreiptasi, svarbu nustatyti „bylos kilmės teismą“, tai yra tą teismą, su kuriuo byla gali būtų labiau susijusi“, remiantis praktinio ir materialinio pobūdžio kriterijais, pavyzdžiui, galimybe apklausti liudytojus, arba kitais kriterijais, kaip antai įstatymas, taikomas nagrinėjamam susitariančiui. Todėl teismo, į kurį buvo kreiptasi, tinkamumas nebūtinai ir neišimtinai priklauso nuo analogiškų bylų nagrinėjimo kitos Susitariančiosios Valstybės teisme.

256. Tai reiškia, kad kai Susitariančiosios Valstybės teismo jurisdikcija yra nustatyta remiantis konvencijos 2 straipsnio pagrindu (jei tai neprieštarauja 16 ir 17 straipsnių išimtinėms jurisdikcijos taisyklėms), šis teismas neturi teisės atsisakyti vykdyti savo jurisdikcijos, išskyrus tam tikrus konvencijos 21 ir 22 straipsniuose numatytus atvejus, kurie nėra tokie kaip pagrindinėje byloje.

257. Šis bendros konvencijos struktūros nagrinėjimas patvirtina požiūrį, kad pagrindinės bylos aplinkybėmis Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta pagal konvencijos 2 straipsnį, draudžiama savo nuožiūra atsisakyti vykdyti jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas yra tinkamesnis nagrinėti bylą iš esmės.

258. Mano manymu, šio požiūrio nepaneigia aplinkybė, kad, kaip ir šiuo atveju, byla, pradėta Susitariančiosios Valstybės teisme remiantis konvencijos 2 straipsniu, susijusi ne tik su atsakovu, nuolat gyvenančiu to teismo Susitariančiojoje Valstybėje, bet ir su kitomis atsakovėmis, nuolat gyvenančiomis trečiojoje valstybėje.

259. Nors konvencijos 4 straipsnio taikymas tuo atveju, kai keletas atsakovų nuolat gyvena trečiojoje valstybėje, gali paskatinti teismą, į kurį buvo kreiptasi, iškelti klausimą dėl kreipimosi į jį tinkamumo atsižvelgiant į kriterijus, susijusius su *forum non conveniens* teorija, tai nereiškia, kad 4 straipsnis nenumato šiam teismui pareigos atsisakyti vykdyti jurisdikciją, kurią jis turi pagal 2 straipsnį atsakovo, nuolat gyvenančio Susitariančiosios Valstybės teritorijoje, kurioje veikia teismas, atžvilgiu. Teismas, į kurį buvo kreiptasi, atsižvelgdamas į šalių situaciją ir įvairius interesus, tiesiog privalo

117 — Žr. šios išvados 27 punktą.

įvertinti, ar gali priimti sprendimą dėl visos bylos ar tik dėl tos jos dalies, kuri susijusi su atsakovu, nuolat gyvenančiu toje Susitariančiojoje Valstybėje.

4) Konvencijos tikslai ir veiksmingas poveikis

260. Darant prielaidą, kad *forum non conveniens* teorija yra procedūrinio pobūdžio taisyklė, kylanti tik iš nacionalinės teisės, tokios taisyklės taikymas negalėtų pažeisti konvencijos veiksmingo poveikio. Tai neseniai pabrėžė Teisingumo Teismas minėtame sprendime *Turner* dėl „anti-suit injunctions“ mechanizmo¹¹⁸.

261. Aš manau, kad šios procedūrinės taisyklės taikymas gali pakenkti konvencijos tikslams ir kartu jos veiksmingam poveikiui, todėl šie du veiksniai prieštarauja *forum non conveniens* teorijos taikymui.

262. Keletas argumentų patvirtina šį požiūrį.

263. Pirma, suteikiant teismui, į kurį buvo kreiptasi, galimybę atsisakyti *savo nuožiūra* vykdyti jurisdikciją, kuri kyla iš konvencijos nuostatos, pavyzdžiui, 2 straipsnio, *forum non conveniens* teorija turi didelį poveikį nuspėjant jurisdikcijos taisykles, įtvirtintas konvencijoje, ypač 2 straipsnyje. Kaip jau buvo pabrėžta, jurisdikcijos taisyklių nuspėjimas yra vienas iš būdų, galinčių užtikrinti teisinio saugumo principo laikymąsi, kartu stiprinant teisinę Bendrijoje įsisteigusių asmenų apsaugą pagal konvencijos siekiamus tikslus. Bet kuris tokio pobūdžio poveikis nuspėjant jurisdikcijos taisykles, įtvirtintas konvencijoje, ypač 2 straipsnyje (kuris yra bendra jurisdikcijos taisyklė) pažeidžia veiksmingą konvencijos poveikį.

264. Todėl svarbu žinoti, kad konvencija daugiausia paremta „civil law“ sistema, kuri skiria ypatingą dėmesį jurisdikcijos taisyklių nuspėjimui ir noliečiamumui. Šiam aspektui skiriama mažai dėmesio „common law“ sistemoje, nes joje galiojančios normos yra taikomos lanksčiai ir atsižvelgiant į konkretų atvejį. *Forum non conveniens* teorija plačiai paplitusi „common law“ sistemoje, nes suteikia teismui, į kurį buvo kreiptasi, galią savo nuožiūra spręsti, ar jis yra tinkamas vykdyti jam paskirtą jurisdikciją. Todėl aišku, kad ši doktrina sunkiai suderinama su konvencijos turiniu.

118 — Žr. 29 punktą, minėto sprendimo *Hagen* tęsinį (20 punktas).

265. Išskyrus pirmiau išdėstytus bendrus svarstymus, svarbu detaliau išnagrinėti procedūrinės *forum non conveniens* teorijos įgyvendinimo pasekmes. Mano manymu, tokias pasekmes būtų sudėtinga suderinti su konvencijos tikslais, kurie, priminsiu, yra užtikrinti teisinio saugumo principo laikymąsi ir stiprinti teisinę Bendrijoje įsisteigusių asmenų apsaugą.

266. Kaip matėme, pagal egzistuojančią Anglijos teisę, šios teorijos taikymas reiškia bylos nagrinėjimo sustabdymą, tai yra laikiną proceso sustabdymą, kuris gali būti vykdomas *sine die*. Tokia situacija iš prigimties nebūdinga teisinio saugumo principui.

267. Dar daugiau, mano manymu, užuot stiprinusi teisinę Bendrijoje įsisteigusių asmenų apsaugą, *forum non conveniens* teorija labiau skirta ją sumažinti. Tai ypač aktualu ieškovui.

268. Primintina, kad būtent ieškovas, siekiantis išvengti procedūrinio pagrindo taikymo, turi įrodyti, kad negalės pasiekti teisingumo atitinkamame užsienio teisme. Tokia situacija nelabai tenkina, turint omenyje realią galimybę, kad šiuo procedūriniu pagrindu gali pasinaudoti tam tikri atsakovai, siekiantys vilkinti prieš juos pradėtas procedūras.

269. Be to, jei teismas, į kurį buvo kreiptasi, galutinai nusprendė patenkinti *forum non conveniens* pagrindą, ieškovas, norintis iš naujo pateikti bylą, turi vėl pateikti būtinus įrodymus. Jis pats turi įrodyti, kad užsienio teismas galiausiai neturi jurisdikcijos nagrinėti bylą, ar kad jo byla nebus tinkamai išspręsta šiame teisme, ar kad jis negali pareikšti ieškinio šiame teisme. Tokio įrodymo našta ieškovui gali būti per sunki. Šiuo atžvilgiu *forum non conveniens* teorijos taikymas gali turėti didelį poveikį jo interesų gynybai, – kad ieškovas teisiškai bus mažiau apsaugotas, – o tai prieštarauja konvencijos tikslui.

270. Galiausiai, jei ieškovas negali pateikti minėtų įrodymų, kad paprieštarautų bylos nagrinėjimo sustabdymui (kuris gali būti paskelbtas *sine die*) arba kad būtų atnaujintas jau sustabdytas bylos nagrinėjimas, jam lieka vienintelė galimybė atlikti visas būtinas procedūras paduodant naują ieškinį užsienio teismui. Akivaizdu, kad šios procedūros yra mokamos ir gali gerokai pailginti proceso, kuriame dalyvauja ieškovas, laiką, kol byla galiausiai bus išspręsta. Dar daugiau, šiuo atžvilgiu mechanizmas, susijęs su *forum non conveniens* teorija, gali būti laikomas nesuderinamu su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio reikalavimais.

271. Darau išvadą, kad ši teorija pažeidžia veiksmingą konvencijos poveikį, nes ji paveikia tikslus užtikrinti teisinį saugumą ir sustiprinti teisinę Bendrijoje įsisteigusių asmenų apsaugą, kurių siekia ši konvencija, nustatydama privalomas jurisdikcijos taisykles, įtvirtintas 2 straipsnyje.

syklių taikymą ir dėl to prieštarauja nusistovėjusiai Teisingumo Teismo praktikai.

274. Kaip mes matėme, Teisingumo Teismas dažnai išreiškė rūpestį, norėdamas užtikrinti iš šios konvencijos išplaukiančių teisių bei pareigų lygybę ir vienodumą tiek Susitariančiųjų Valstybių atžvilgiu, tiek suinteresuotųjų asmenų naudai.

272. Mano manymu, ši išvada taip pat tinka taisyklėms, įtvirtintoms konvencijoje, siekiant palengvinti teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą tarp Susitariančiųjų Valstybių. Atsisakydamas vykdyti jurisdikciją, kuri kyla iš konvencijos taisyklių, ypač 2 straipsnio, tuo pagrindu, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas galėtų tinkamai išnagrinėti jam pateiktą bylą, Susitariančiosios Valstybės teismas atima iš ieškovo galimybę pasinaudoti konvencijoje numatyta supaprastinto pripažinimo ir vykdymo procedūra. Ši situacija taip pat prieštarauja konvencijos tikslams, susijusiems su teisinio saugumo užtikrinimu ir Bendrijoje įsisteigusių asmenų apsaugos stiprinimu. Taigi su *forum non conveniens* teorija susijęs mechanizmas šiuo atžvilgiu taip pat kelia grėsmę veiksmingam konvencijos poveikiui.

275. Kaip buvo minėta, *forum non conveniens* teorija yra plačiai paplitusi tik Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje, bet ne kitose Susitariančiosiose Valstybėse.

276. Sutikti, kad ši teorija būtų taikoma tik šiose dviejose Susitariančiosiose Valstybėse, kuriose ji yra žinoma, reikštų diskriminuoti Bendrijoje įsisteigusius asmenis pagal tai, ar Susitariančiojoje Valstybėje, kurioje nuolat gyveno atsakovas, aptariama teorija buvo pripažinta, ar ne. Tokia diskriminacija, be jokių abejonių, prieštarautų teismo praktikoje įtvirtintam teisių, kylančių iš konvencijos, lygybės ir vienodumo principui.

273. Be to, reikia pabrėžti, kad ši teorija gali paveikti vienodą konvencijoje įtvirtintų tai-

277. Iš viso to, kas išdėstyta, išplaukia, kad konvencijos 2 straipsnio pirmosios pastra-

pos formuluotė, bendra konvencijos struktūra, jos tikslai ir veiksmingas poveikis draudžia Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakyti vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas tinkamesnis nagrinėti šią bylą iš esmės, su sąlyga, kad pastarajam jurisdikcija nebuvo suteikta pagal jurisdikciją suteikiantį susitarimą, jame nebuvo pareikštas joks ieškinys, dėl kurio galėtų susidaryti *lis pendens* ar susijusių ieškinių situacija, ir kad šios bylos ryšys su valstybe, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, yra kitokio pobūdžio nei ryšys, numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje.

2 straipsnį bylą nagrinėjančio teismo galimybę atsisakyti vykdyti savo jurisdikciją dėl to, kad pagal *forum non conveniens* teoriją kitos valstybės teismas yra tinkamesnis nagrinėti bylą¹¹⁹. Mano manymu, ši išvada yra teisinga ne tik tuo atveju, kai konkuruojantis teismas yra kitoje nei ta, kurioje nuolat gyvena atsakovas, valstybėje narėje. Ji teisinga, ir kai konkuruojančio teismo būstinė yra trečiojoje valstybėje.

278. Norėčiau pridurti, kad Reglamentas Nr. 44/2001 aiškiai patvirtina šį požiūrį. Pagal jo vienuoliktą konstatuojamąją dalį „jurisdikcijos taisyklės turi būti *ypač nuspėjamos* ir pagrįstos *principu, pagal kurį jurisdikcija paprastai priklauso nuo atsakovo gyvenamosios vietos*, ir šiuo pagrindu jurisdikcija turi būti visada prieinama, išskyrus keletą aiškiai nustatytų situacijų, kuriose bylinėjimosi objektas arba šalių autonomija pateisinama kaip kitokia susijusi aplinkybė“ (pažymėta mano).

280. Taigi į pirmojo prejudicinio klausimo antrą dalį reikia atsakyti taip: Briuselio konvencija draudžia Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakyti vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas tinkamesnis nagrinėti šią bylą iš esmės, su sąlyga, kad pastarajam jurisdikcija nebuvo suteikta pagal jurisdikciją suteikiantį susitarimą, jame nebuvo pareikštas joks ieškinys, dėl kurio galėtų susidaryti *lis pendens* ar susijusių ieškinių situacija, ir kad šios bylos ryšys su valstybe, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, yra kitokio pobūdžio nei ryšys, numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje.

279. Tokie svarstymai netiesiogiai, bet neišvengimai pašalina pagal konvencijos

119 — Šiuo klausimu žr. 61 išnašoje minėtą H. Gaudemet-Tallon, p. 57 ir kt.

V — Išvada

281. Atsižvelgdamas į visus pirmiau išdėstytus argumentus, Teisingumo Teismui siūlau į jam pateiktus *Court of Appeal* (Anglija ir Velsas) (Civilinis skyrius) prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- „1. Briuselio konvencijos 2 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jis taikomas net tuo atveju, kai ieškovo ir atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje Susitariančiojoje Valstybėje, ir kad šios Susitariančiosios Valstybės teismuose jų atžvilgiu nagrinėjama byla turi tam tikrą ryšį ne su kita Susitariančiąja Valstybe, o su trečiąja valstybe, todėl vienintelis jurisdikcijos padalijimo klausimas, kuris gali iškilti byloje, apima tik Susitariančiosios Valstybės ir trečiosios valstybės teismų santykius ir neapima skirtingų Susitariančiųjų Valstybių teismų santykių.

2. Briuselio konvencija draudžia Susitariančiosios Valstybės teismui, kurio jurisdikcija nustatyta remiantis šios konvencijos 2 straipsniu, savo nuožiūra atsisakyti vykdyti šią jurisdikciją dėl to, kad valstybės, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, teismas tinkamesnis nagrinėti šią bylą iš esmės, su sąlyga, kad pastarajam jurisdikcija nebuvo suteikta pagal jurisdikciją suteikiantį susitarimą, jame nebuvo pareikštas joks ieškinys, dėl kurio galėtų susidaryti *lis pendens* ar susijusių ieškinių situacija, ir kad šios bylos ryšys su valstybe, kuri nėra Susitariančioji Valstybė, yra kitokio pobūdžio nei ryšys, numatytas Briuselio konvencijos 16 straipsnyje.“